

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Lucie Pokorná

Zásady řízení jako diferenciační kritérium sporných
a nesporných řízení v kontextu nové procesní legislativy

Diplomová práce

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Zásady řízení jako diferenční kritérium sporných a nesporných řízení v kontextu nové procesní legislativy“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 31. 3. 2014

.....

Lucie Pokorná

Tímto bych ráda poděkovala JUDr. Renátě Šínové, Ph.D. za odbornou pomoc a metodické vedení při zpracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod	5
1 Prameny právní úpravy sporných a nesporných řízení	7
2 Nesporné řízení jako samostatný druh civilního procesu	10
3 Vymezení diferenciačních kritérií sporných a nesporných řízení	13
4 Zásady civilního řízení jako hlavní kritérium diferenciacie sporných a nesporných řízení	16
4.1 Vymezení zásad civilního řízení aplikovatelných při diferenciaci sporných a nesporných řízení	16
4.2 Zásada dispoziční a zásada oficiality	17
4.2.1 Pojetí zásady dispoziční a zásady oficiality v současné právní úpravě	17
4.2.2 Aplikační meze zásady dispoziční a zásady oficiality	23
4.3 Zásada vyšetřovací a zásada projednávací	24
4.3.1 Pojetí zásady vyšetřovací a zásady projednávací v současné právní úpravě	24
4.3.2 Pojetí zásady vyšetřovací a zásady projednávací před rokem 1993	28
4.3.3 Aplikační meze zásady vyšetřovací a zásady projednávací	29
4.4 Zásada koncentrace řízení a zásada jednotnosti řízení	31
4.4.1 Pojetí zásady koncentrace řízení a zásady jednotnosti řízení v současné právní úpravě	31
4.4.2 Aplikační meze zásady koncentrace řízení a zásady jednotnosti řízení	33
4.5 Zásada materiální pravdy a zásada formální pravdy	34
4.5.1 Pojetí zásady materiální pravdy a zásady formální pravdy v současné právní úpravě	34
4.5.2 Pojetí zásady materiální pravdy a zásady formální pravdy před rokem 1993	36
4.5.3 Aplikační meze zásady materiální pravdy a zásady formální pravdy	37
4.6 Zásada volného hodnocení důkazů a zásada legální teorie důkazní	37
Závěr	39
Bibliografie	42
Shrnutí	45
Klíčová slova	45
Abstract	46
Key words	46

Úvod

Tématem této diplomové práce jsou Zásady řízení jako diferenciatní kritérium sporných a nesporných řízení v kontextu nové procesní legislativy. Otázka diferenciacce sporných a nesporných řízení je již tradiční otázkou civilního práva procesního, kterou ve svých publikacích rozebírali mnozí procesualisté, např. Emil Ott¹, Zdeněk Hora², František Zoulík³, Alena Winterová⁴ nebo Jaruška Stavínohová⁵. Přes veškeré snahy těchto významných procesualistů nebyla dosud na tuto otázku nalezena jednoznačná odpověď, resp. dosud nebylo nalezeno jednoznačné diferenciatní kritérium.

Diskuze nad problematikou sporných a nesporných řízení byla v současné době znovu otevřena s ohledem na novou koncepci právní úpravy civilního práva procesního. S účinností od 1. 1. 2014 došlo k rozdělení právní úpravy civilního práva procesního mezi dva základní právní předpisy, stávající zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád a nově přijatý zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Občanský soudní řád nadále upravuje výlučně řízení sporná. Zákon o zvláštních řízeních soudních obsahuje právní úpravu řízení nesporných a jiných zvláštních řízení. Pro stanovení hranice mezi těmito řízeními bylo nutné určit, která diferenciatní kritéria budou považována za relevantní. Nejvýznamnější postavení bylo jednoznačně přisouzeno zásadám civilního řízení.⁶

Tato práce si jako základní vědeckovýzkumnou hypotézu stanovuje, že zásady civilního řízení mají v kontextu s novou procesní legislativou vysokou diferenciatní hodnotu pro odlišování sporných a nesporných řízení.

Úvodní část diplomové práce představuje novou koncepci právní úpravy civilního práva procesního. Obsahem je vymezení vztahu občanského soudního řádu a zákona o zvláštních řízeních soudních. Rozebrána je rovněž souvislost s rekodifikací civilního práva hmotného, další zvažované koncepce pojetí právní úpravy civilního práva procesního a důvody vedoucí k rozdělení této právní úpravy do dvou právních předpisů. Dále je představen historický i aktuální náhled teorie civilního procesu na nesporné řízení jako na samostatný druh civilního řízení. Diplomová práce vychází z pojetí nesporného řízení jako

---

¹ OTT, Emil. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl I.* Praha: Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 384 s.

² HORA, Zdeněk. *Řízení nesporné.* Praha: Všeohr, 1919. 79 s.

³ ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu.* Praha: Academia, 1969. 168 s.

⁴ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní.* 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011. 711 s.

⁵ STAVINOHOVÁ, Jaruška. *Problém diferenciacce řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu.* Brno: Universita J. E. Purkyně, 1984. 132 s.

⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních dostupná na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

samostatného druhu civilního řízení. Úvodní část diplomové práce uzavírá kapitola vymezující diferenční kritéria sporných a nesporných řízení s ohledem na tradiční přístup nalézání kritéria diferenciace v kontrastu s přístupem současných procesualistů.

Stěžejní část této práce se věnuje zásadám civilního řízení jako diferenčními kritérii řízení sporných a řízení nesporných. Úvodní kapitola vymezuje zásady civilního řízení aplikovatelné v souvislosti s diferenciací sporných a nesporných řízení. K těmto zásadám je přistupováno jako ke dvojicím opačného významu.⁷

V jednotlivých kapitolách je rozebráno současné pojetí zásad civilního řízení s ohledem na nově přijatou právní úpravu obsaženou v zákoně o zvláštních řízeních soudních a její návaznost na právní úpravu obsaženou do 31. 12. 2013 v občanském soudním řádu. V případě zásady projednací a vyšetřovací a zásady materiální a formální pravdy jsem přistoupila rovněž k historickému srovnání s právní úpravou účinnou před rokem 1993, jelikož pojetí těchto zásad prodělalo v minulosti zcela zásadní změny, které souvisely s historickou koncepcí civilního práva procesního jako celku. Dále jsou rozebrány problematické aspekty uplatňování zásad civilního řízení jako diferenčních kritérií sporných a nesporných řízení.

Pro zpracování tématu této diplomové práce bylo nezbytné přistoupit k důsledné analýze ustanovení právních norem obsažených především v občanském soudním řádu a zákoně o zvláštních řízeních soudních. Zcela zásadní pro tuto práci bylo využití výkladu komentovaných zákonů⁸ a důvodové zprávy k zákonu o zvláštních řízeních soudních.⁹ Dále jsem aplikovala srovnávací metodu právní, a to především při objasňování návaznosti právní úpravy civilního práva procesního účinné do 31. 12. 2013 a právní úpravy stávající. Při stanovování diferenční schopnosti zásad civilního řízení bylo nutné využít metodu syntézy pro propojení poznatků získaných o jednotlivých zásadách civilního řízení.

---

⁷ např. WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 72-82., STEINER, Vilém. *Občanské právo procesní v teorii a praxi*. Praha: Orbis, 1975, s. 53-75.

⁸ Pro svou práci jsem využila tyto komentované zákony: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013. 1422 s., DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád I. § 1 – 200za Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009. 3392 s., ŠKÁROVÁ, Marta a kol. (ed). *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2009. 1263 s.

⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních dostupná na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

1 Prameny právní úpravy sporných a nesporných řízení

Stávající právní úprava sporných a nesporných řízení je obsažena ve dvou právních předpisech. Prvním z nich je zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, který od 1. 1. 2014 po poměrně rozsáhlé novelizaci upravuje výhradně sporná řízení. Druhým právním předpisem upravujícím civilní soudní řízení je zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, který nabyl účinnosti 1. 1. 2014. Tento zákon obsahuje úpravu nesporných a jiných zvláštních řízení.

Poměr těchto zákonů je upraven v obecné části zákona o zvláštních řízeních soudních konkrétně v § 1, který vymezuje v odstavci druhém tzv. obecnou subsidiaritu těchto právních předpisů (nestanoví-li tento zákon jinak, použije se občanský soudní řád) a v odstavci třetím tzv. subsidiaritu zbytkovou (nevyplývá-li z povahy jednotlivých ustanovení něco jiného, použijí se ustanovení tohoto zákona vedle občanského soudního řádu).¹⁰ Je tedy zřejmé, že zákon o zvláštních řízeních soudních neobsahuje komplexní právní úpravu zvláštních soudních řízení, ale pouze výjimky z obecných pravidel obsažených v občanském soudním řádu a určitá doplnění pravidel jinak komplexně upravených občanským soudním řádem s ohledem na specifickou povahu zvláštních řízení. Tento způsob právní úpravy je zcela pochopitelný, neboť opačné řešení by představovalo nadbytečné duplikování obecných pravidel civilního soudního řízení.¹¹

Tato forma právní úpravy byla zvolena jako nejvhodnější legislativní řešení, kdy další možnou verzí právní úpravy civilního soudního řízení bylo zachování jednoho právního předpisu, který by upravoval jak sporná, tak nesporná a jiná zvláštní řízení. Ačkoliv již v současné době není pochyb o tom, že řízení nesporné ob stojí jako samostatný druh civilního řízení¹², během rekodifikačních prací se vyskytovaly také názory, že úprava nesporných řízení by neměla být z občanského soudního řádu vyčleněna a měla by být zachována jednotná úprava civilního soudního řízení v občanském soudním řádu.¹³

Kromě zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních nabyta dne 1. 1. 2014 účinnosti také poměrně rozsáhlá novela občanského soudního řádu v podobě zákona č. 293/2013 Sb. Z občanského soudního řádu byla touto novelou vyňata úprava nesporných

---

¹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních dostupná na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

¹¹ např. vyloučení soudců a přísedících, doručování, formální náležitosti rozhodnutí

¹² WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2011, s. 357.

¹³ BARTOŠ, Jirí. Opravdu potřebujeme samostatný zákon o nesporných řízeních? *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 12, s. 453.

a jiných zvláštních řízení. Na právní úpravu nesporných řízení v občanském soudním řádu bylo již dlouhodobě pohlíženo jako na nedostačující a nepřehlednou, jelikož byla koncipována jako vymezení výjimek ze sporného řízení.¹⁴ Tento způsob vymezení nesporných a zvláštních řízení zůstal ve stávající úpravě v podstatě zachován, ale s významným rozdílem v podobě rozdělení právní úpravy do dvou právních předpisů, což zjednodušuje orientaci v odlišování těchto druhů civilního soudního řízení. Kromě této zásadní změny odrážející obecně přijímané teoretické oddělení sporných a nesporných řízení, byla výše zmíněná novela zaměřena na zohlednění změn, které přinesla rekonstrukce soukromého práva. V souladu se zákony č. 89/2012 Sb. (občanský zákoník) a č. 90/2012 Sb. (zákon o obchodních korporacích), které taktéž nabyly účinnosti k 1. 1. 2014, bylo nutné zohlednit terminologické¹⁵ i věcné změny a nové instituty¹⁶, které tato zcela nová úprava soukromého práva zavedla.

Velmi důležitá je také historická návaznost nové právní úpravy civilního soudního řízení. Sporná a nesporná řízení byla na našem území odděleně upravena až do roku 1950. Civilní řízení bylo v té době upraveno zákonem č. 113/1895 ř. z., civilním řádem soudním, zákonem č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného a zákonem č. 208/1854 ř. z., o soudním řízení v nesporných věcech (tzv. nesporný patent). Od 1. 1. 1951 došlo ke sjednocení soudního řízení zákonem č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních, který byl založen na teorii jednotnosti civilního procesu.¹⁷ Tato právní úprava byla poté převzata i do zákona č. 99/1963 Sb., který byl především po roce 1989 upravován řadou novel, jež postupně vedly k opětovnému oddělování sporných a nesporných řízení jako dvou základních druhů civilního soudního řízení.

V rámci vymezení stávající právní úpravy civilního soudního řízení striktně oddělující sporná a nesporná řízení je vhodné upozornit na skutečnost, že i přes veškeré snahy o komplexní a oddělenou úpravu těchto druhů řízení, můžeme i ve stávající úpravě nalézt určité výjimky z jednotnosti úpravy sporných a nesporných řízení. Jednu z výjimek komplexní úpravy nesporných řízení představuje vyčlenění řízení o veřejných rejstřících

---

¹⁴ KORBEL, František. Ministerstvo spravedlnosti dokončilo doprovodnou legislativu. *Právní rádce*, 2013, roč. 21, č. 1, s. 28-29.

¹⁵ např. došlo k nahrazení pojmu obchodní vztahy souslovím vztahy mezi podnikateli vyplývající z jejich podnikatelské činnosti, dále byl nahrazen termín právní úkon právním jednáním, místo podnikání nahrazeno sídlem, podnik byl nahrazen termínem obchodní závod, nemovitost pojmem nemovitá věc

¹⁶ např. podpůrná opatření při narušení způsobilosti zletilého právně jednat, svěřenecký fond, odkaz, nezvěstnost, zásah do integrity, domácí násilí

¹⁷ ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969, s. 31.

do zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, který kromě hmotněprávní úpravy¹⁸ převzal také úpravu rejstříkového řízení.¹⁹

Objevují se také názory, že ani vymezení občanského soudního řádu jako předpisu upravujícího pouze sporná řízení není zcela přesné, jelikož obsahuje úpravu řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, kterému chybí některé základní znaky sporného řízení. Dále zákon obsahuje také výkon rozhodnutí, který je chápán především jako řízení sporné, v některých částech má ovšem i nespornou povahu, například v rámci rozvrhu výtěžku.²⁰ Dle mého názoru lze tyto výjimky považovat za marginální.

Shledávám za zcela správnou koncepci úpravy sporných a nesporných (a jiných zvláštních) řízení formou dvou oddělených právních předpisů civilního soudního řízení - občanského soudního řádu a zákona o zvláštních řízeních soudních.

---

¹⁸ Před nabytím účinnosti zákona č. 304/2012 Sb. byla hmotněprávní úprava veřejných rejstříků roztržena v několika samostatných zákonech - obchodním zákoníku, zákoně o nadacích a nadačních fondech, zákoně o obecně prospěšných společnostech a dalších.

¹⁹ LAVICKÝ, Petr. Nová úprava nesporných řízení. *Rekodifikace a praxe*, 2013, roč. 1, č. 11, s. 2.

²⁰ LAVICKÝ, Petr. K chystaným změnám občanského soudního řádu. *Rekodifikace a praxe*, 2013, roč. 1, č. 3, s. 5.

2 Nesporné řízení jako samostatný druh civilního procesu

Problematika rozlišování sporných a nesporných řízení je považována za tradiční otázku teorie i praxe civilního práva procesního. Ačkoliv se tímto problémem zabývalo již mnoho odborníků a byla na toto téma vydána řada publikací, ani přes zásadní změny, které v právní úpravě nastaly s účinností od 1. 1. 2014, dosud nedošlo k jednotnému a vyčerpávajícímu vymezení nesporných řízení, ani ke stanovení jednotné koncepce vymezující diferenciační kritéria sporných a nesporných řízení.

Tato skutečnost je zřejmá také z pojetí právní úpravy účinné od 1. 1. 2014. Novelizací zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu a přijetím nového zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních došlo sice k oddělení všech nesporných řízení od řízení sporných, nicméně společně s nimi jsou v zákoně č. 292/2013 Sb. upravena také řízení, která jsou nepochybně sporná, ale vyznačují se určitými odlišnostmi od obecné úpravy sporných řízení obsažené v zákoně č. 99/1963 Sb.

Typickým příkladem sporného řízení, které se vyznačuje řadou odchylek od obecné úpravy sporných řízení, je řízení o rozvod manželství. V právní úpravě účinné do 31. 12. 2013 bylo řízení o rozvod manželství uváděno jako výjimka z řady ustanovení.²¹ Vyčleněním řízení o rozvod manželství došlo k významnému snížení počtu výjimek z ustanovení, která lze jinak obecně použít pro sporná řízení. Jedná se především o vyzdvihování povinnosti soudu v těchto věcech z úřední povinnosti zjišťovat skutkový stav a zcela se nespolehat na plnění důkazní povinnosti účastníků.²² Dalším pozitivem vyčlenění řízení o rozvod manželství je seskupení řízení týkajících se rodinného práva v jednom právním předpise. Výjimkou jsou samozřejmě řízení ve věcech manželského majetkového práva a výživného mezi zletilými osobami, která jsou čistě řízeními spornými probíhajícími dle obecné úpravy obsažené v zákoně č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu.²³ Obdobně výše uvedené platí pro řízení o neplatnosti manželství, určení, zda tu manželství je nebo není, anebo pro řízení o zrušení, neplatnosti a neexistenci partnerství. Vedle statusových věcí upravuje zákon č. 292/2013 Sb. také další sporná řízení jako řízení o úschovách, řízení o umoření listin, řízení o soudním prodeji zástavy a další. Zcela ojediněle se můžeme setkat s názorem, že řízení o rozvod

---

²¹ např. zpětvzetí žaloby, náklady řízení, zastavení řízení

²² WINTEROVÁ, Alena. *Malá úvaha nad civilním procesem*. In WINTEROVÁ, Alena (ed). O nové pojetí civilního procesu: soubor statí. Brno: Nakladatelství Karolinum, 2006, s. 20.

²³ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních dostupná na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

manželství stojí na pomezí mezi řízením sporným a nesporným.²⁴ Osobně se s tímto názorem neztotožňuji.

Náhled na rozlišovací kritéria sporných a nesporných řízení se u jednotlivých autorů a v daných dobách značně lišil. Emil Ott, který je považován za zakladatele moderního civilního práva procesního, vykládal nesporné řízení jako seskupení různých nesouvisajících úkonů soudu nebo notáře a účastníků řízení, které se týkají specifického účelu daného řízení. Naproti tomu řízení sporné je dle Ottova mínění jednotným celkem souvisejících úkonů soudu i stran, které směřují k určitému jednotnému účelu.²⁵ Proti tomuto tvrzení se vymezil například František Zoulík, který zastával názor, že i přes odlišnou povahu nesporných věcí lze stanovit určité znaky společné všem nesporným řízením.²⁶ Tento názor potvrdil i další vývoj civilního práva procesního. O zcela odlišné vymezení se pokusil František Štajgr, který považoval za nesporné řízení každé soudní řízení, které není řízením sporným (tzv. negativní vymezení nesporných řízení).²⁷

Tito i další autoři při vymezování nesporných řízení vycházeli z tradičních diferenciacních kritérií. Objevila se například definice Františka Zoulíka, který považuje za nesporné řízení takové, které je zakončeno konstitutivním rozhodnutím, na rozdíl od řízení sporného, které končí rozhodnutím deklaratorním.²⁸ Ani toto vymezení samozřejmě nebylo obecně přijato, protože se nejednalo o kritérium stanovující zcela přesnou hranici mezi spornými a nespornými řízeními. Ačkoliv v nesporných řízeních skutečně konstitutivní forma rozhodnutí vždy převažovala, dodnes existují specifické případy sporných řízení, která jsou ukončována konstitutivním rozhodnutím (např. řízení o rozvod manželství). Jiní autoři považovali za nejdůležitější kritérium preventivní a represivní povahu jednotlivých rozhodnutí, další se přiklonili k rozlišování sporných a nesporných řízení dle civilněprocesních zásad uplatňovaných v daném řízení, rozlišování řízení podle rozsahu ingerence státu do řízení apod.

Zcela odlišný pohled na problematiku diferenciacce sporných a nesporných řízení zastávali pozitivisté, kteří jako jediné rozlišovací kritérium uznávali platnou právní úpravu. Tento postoj byl kritizován pro upuštění od snahy najít rozhodné diferenciacní znaky a pro zřejmou rezignaci vůči tomuto tématu.²⁹

---

²⁴ SVOBODA, Karel. Jak vyvrátit na „nespory“. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 4, s. 131.

²⁵ OTT, Emil. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl I.* Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 33.

²⁶ ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu.* Praha: Academia, 1969, s. 27.

²⁷ STAVINHOVÁ, Jaruška. *Problém diferenciacce řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu.* Brno: Universita J. E. Purkyně, 1984, s. 83.

²⁸ ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu.* Praha: Academia, 1969, s. 61-62.

²⁹ HORA, Zdeněk. *Řízení nesporné.* Praha: Všešrd, 1919, s. 3.

Socialistický občanský soudní řád z roku 1950 (zákon č. 142/1950 Sb.) se pokusil teorii oddělování sporných a nesporných řízení změnit zavedením tzv. jednotného civilního řízení. Tato koncepce civilního procesu měla přispět ke zjednodušení civilního soudnictví pro laickou veřejnost a zrušení nadřazenosti sporného řízení nad řízením nesporným.³⁰ Tuto právní úpravu převzal i občanský soudní řád z roku 1963 (zákon č. 99/1963 Sb.). V důvodové zprávě k tomuto zákonu již není diferenciací sporných a nesporných řízení vůbec zmíněna a zákon dokonce upouští od rozdělení na obecnou a zvláštní část, ve které byly od roku 1950 vymezeny odlišnosti od obecné úpravy. Namísto toho byla do občanského soudního řádu zařazena hlava pátá části třetí, která nesla název zvláštní ustanovení. Ani tento právní předpis civilního práva procesního se tedy zcela neoprostil od odlišování některých specifických druhů civilního řízení.³¹

Ani jasné pozitivistické vymezení jednotného civilního řízení ovšem nezměnilo pohled právních teoretiků na tuto problematiku. Za velmi výstižný považují názor, že upuštění od diferenciací sporných a nesporných řízení je pouhým ignorováním reality.³² Opodstatněnost oddělování sporných a nesporných řízení dokládá následné přijímání významného množství novel k zákonu č. 99/1963 Sb., které do zákona vnášely úpravu odlišností zvláštních řízení.³³

Ačkoliv se názory na diferenciacní kritéria sporných a nesporných řízení, definici nesporných řízení a znaky tohoto druhu řízení liší, lze konstatovat, že existence nesporného řízení jako samostatného druhu řízení je nepopíratelná. Z tohoto stanoviska vychází i stávající právní úprava, která ve dvou základních předpisech civilního práva procesního odlišuje sporné řízení a zvláštní řízení, mezi která jsou zařazena řízení nesporná. Přijetím této právní úpravy došlo k pozitivněprávnímu uznání samostatnosti a nezávislosti těchto řízení na obecném řízení sporném.

---

³⁰ STAVINHOVÁ, Jaruška. *Problém diferenciací řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1984, s. 45.

³¹ Tamtéž, s. 47.

³² ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969, s. 152.

³³ Jedná se především o zákon č. 171/1992 Sb., kterým došlo k odklonu od výlučně uplatňované zásady materiální pravdy.

3 Vymezení diferenciačních kritérií sporných a nesporných řízení

Z odborné právní literatury 19. století a počátku 20. století je patrná snaha nalézt jediné správné rozlišovací kritérium sporných a nesporných řízení. Většina teoretiků se přiklání k jednomu rozhodnému kritériu a snažila se vyvrátit tvrzení o důležitosti kritérií dalších, uplatňovaných jinými procesualisty. Autoři současné doby se již nevyznačují cílem najít nejvýstižnější diferenciační kritérium, nýbrž porovnávají sporné a nesporné řízení jako rozdílné procesy, napříč kterými lze uplatnit celá řada rozlišovacích kritérií.

Mezi tradiční rozlišovací kritérium můžeme zařadit například odlišování sporných a nesporných řízení podle uplatnění preventivní nebo represivní ochrany práva. Tuto teorii rozvedla řada autorů, kteří jako cíl civilního řízení uváděli dosažení shody mezi stavem právním a stavem skutečným.³⁴ Této shody lze dosáhnout pouze tím, že budeme předcházet porušení práva nebo odstraňovat porušení práva, které již nastalo.³⁵ Za hlavní zastánce této teorie považujeme Antona Mengera³⁶, Emila Ottu³⁷, Václava Horu³⁸, a další. Tuto teorii odmítali především zastánci diferenciacce na základě účelu řízení, kteří považovali za hlavní kritérium, zda v řízení dochází k prosazení již existujícího práva, nebo k založení nového právního vztahu. Uvedenou teorii nejpodrobněji rozpracoval Adolf Wach.³⁹ Dalším tradičním diferenciačním kritériem je rozlišování sporných a nesporných řízení dle povahy meritorního rozhodnutí. Spornému řízení bylo přiřazováno rozhodnutí deklaratorní a nespornému řízení rozhodnutí konstitutivní podle toho, zda je účelem řízení ochrana subjektivního práva nebo tvorba, změna, popř. zánik právního vztahu.⁴⁰ Tato teorie také nebyla obecně přijata, například z toho důvodu, že nebere v úvahu možnost negativního rozhodnutí, kdy i v případě řízení nesporného nedojde k založení, změně, nebo zániku právního vztahu, ale k zamítnutí návrhu. Dále je také zřejmé, že existují sporná řízení, ve kterých dochází k vydání konstitutivních rozhodnutí (např. rozvod manželství) a naopak.⁴¹

³⁴ ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969, s. 36.

³⁵ STAVINHOVÁ, Jaruška. *Občanské právo procesní: Řízení nalézací*. 2. vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 120-121.

³⁶ STAVINHOVÁ, Jaruška. *Problém diferenciacce řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1984, s. 54.

³⁷ OTT, Emil. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl I*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 33.

³⁸ HORA, Zdeněk. *Řízení nesporné*. Praha: Všechno, 1919, s. 3.

³⁹ ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969, s. 35.

⁴⁰ STAVINHOVÁ, Jaruška. *Problém diferenciacce řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1984, s. 60.

⁴¹ STAVINHOVÁ, Jaruška. *Občanské právo procesní: Řízení nalézací*. 2. vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 121.

Současná právní literatura jednotně uvádí sporné a nesporné řízení jako druhy řízení nalézacího. Jak jsem již uvedla, procesualisté dnešní doby netrvají na důsledném vymezení jednoho určujícího kritéria, které by vytvořilo přesnou hranici mezi sporným a nesporným řízením. Setkáváme se s poměrně širokými souhrny kritérií, které jsou pro diferenciaci důležité, aniž by jedno kritérium bylo bezpodmínečně vyzdvihováno nad ostatními. Mezi základními diferenciacními kritérii je uváděna jak preventivní a represivní povaha řízení, konstitutivnost a deklaratornost meritorních rozhodnutí, tak okruh účastníků řízení, veřejný zájem na řízení, způsob zahájení řízení a v neposlední řadě také uplatňování jednotlivých zásad civilního řízení.⁴²

Poměrně specifické je rozlišování sporných a nesporných řízení podle postavení subjektů řízení v hmotněprávních vztazích. Na základě této teorie můžeme civilní řízení rozdělit do dvou skupin podle toho, zda hmotněprávní subjekty stojí v řízení proti sobě (řízení sporné) nebo proti sobě v řízení nestojí, resp. ani nemohou stát proti sobě (řízení nesporné), což vyplývá právě z jejich postavení v daném hmotněprávním vztahu.⁴³ Důležitost návaznosti hmotněprávních a procesněprávních vztahů je nastíněna řadou autorů.⁴⁴

Stávající právní úprava v podobě dvou základních předpisů civilního práva procesního přinesla důsledné oddělení sporných a zvláštních (vč. nesporných) řízení.⁴⁵ Dle důvodové zprávy k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních je základním kritériem odlišnosti sporných a nesporných řízení především různost účelu těchto řízení, která zahrnuje rozdělení podle funkce preventivní a represivní, ale také podle konstitutivní a deklaratorní povahy meritorních rozhodnutí. Dále odlišný způsob stanovení pravomoci, vymezení okruhu účastníků řízení, postavení účastníků v řízení, určení místní příslušnosti soudu, možnost vstupu státního zastupitelství do řízení, způsob zahájení řízení, dispozice řízením a předmětem řízení, průběh dokazování, průběh samotného řízení, náklady řízení, právní moc a vykonatelnost rozhodnutí a uplatnění apelačního principu v opravném řízení.

Výjimečný důraz byl při tvorbě zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních kladen na odlišování sporných a nesporných řízení na základě uplatnění zásad civilního řízení. Jedná se především o zásadu dispoziční a projednací, které se ve větší míře uplatňují v řízení sporném a zásadu oficiality a vyhledávací, které jsou typické pro řízení

---

⁴² WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 357-365.

⁴³ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Český civilní proces*. Praha: Linde Praha, a.s., 1997, s. 265.

⁴⁴ např. ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969, s. 45-46.

⁴⁵ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád po rozsáhlé novelizaci upravuje výhradně řízení sporná, naproti tomu všechna řízení nesporná a další řízení, která se odlišují od řízení sporných, jsou upravena zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

nesporné.⁴⁶ Pojetí a uplatňování těchto i dalších zásad řízení při diferenciaci sporných a nesporných řízení bude obsahem následujících kapitol.

---

⁴⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních dostupná na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

4 Zásady civilního řízení jako hlavní kritérium diferenciaci sporných a nesporných řízení

4.1 Vymezení zásad civilního řízení aplikovatelných při diferenciaci sporných a nesporných řízení

Zásady civilního soudního řízení považují za specifické diferenciacní kritérium sporných a nesporných řízení. Dle mého názoru zásady řízení poskytují nejvýstižnější vymezení řízení jako celku, ale i jednotlivých fází civilního řízení včetně stěžejní části civilního procesu, kterou je zcela bezpochyby dokazování.

V civilním soudním řízení se uplatňují dvě skupiny zásad soudního řízení. První skupinu tvoří zásady upravující řádné fungování justice. Jedná se o obecné zásady fungování soudnictví a řízení před soudy, které mají svůj základ v ústavněprávních předpisech (Ústava ČR, Listina základních práv a svobod). Jelikož jejich východiskem jsou základní lidská práva a svobody, jsou tyto zásady také předmětem zájmu nadnárodních organizací. Základní mezinárodněprávní úprava zásad upravující řádné fungování justice je obsažena v čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (právo na spravedlivý proces). Jedná se o zásadu nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců, zákonnosti soudů a soudců, zásadu rovnosti, kontradiktornosti, ústnosti, přímosti, veřejnosti a zásadu rychlosti a hospodárnosti.⁴⁷

Druhou skupinu představují odvětvové principy civilního procesu. Tyto zásady vyplývají ze zákonných předpisů, které jsou velmi významně doplněny výkladem těchto zásad obsaženým v civilněprávní teorii.⁴⁸ Teorie civilního procesu již tradičně vymezuje odvětvové principy jako dvojice opačného významu.⁴⁹ Právě tyto dvojice zásad jsou stěžejní pro diferenciaci sporných a nesporných řízení. Jedná se o zásadu dispoziční a oficiality, zásadu projednací a vyšetřovací, zásadu jednotnosti řízení a zásadu koncentrace, zásadu materiální pravdy a formální pravdy a zásadu volného hodnocení důkazů a legální teorie důkazní. Těmito dvojicemi zásad se budu zabývat v následujících kapitolách.

---

⁴⁷ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 61-72

⁴⁸ např. STEINER, Vilém. *Základní otázky občanského práva procesního*. Praha: Academia, 1981, s. 73-74.

⁴⁹ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 72-82.

4.2 Zásada dispoziční a zásada oficiality

4.2.1 Pojetí zásady dispoziční a zásady oficiality v současné právní úpravě

Zásada dispoziční a zásada oficiality jsou zásadami opačného charakteru, kterým bývá mezi ostatními zásadami civilního řízení přisuzován největší význam ve spojitosti s diferenciací sporných a nesporných řízení. Tento přístup je vyjádřen také v důvodové zprávě k zákonu o zvláštních řízeních soudních, ve které jsou zásada dispoziční a zásada oficiality spolu se zásadou projednávací a zásadou vyšetřovací uvedeny mezi hlavními kritérii pro oddělování sporného a nesporného řízení.⁵⁰

Jejich rozdíl spočívá v rozdělení procesní iniciativy mezi soud a účastníky řízení. Zásada dispoziční svěřuje iniciativu do rukou účastníků, kteří samostatně disponují řízením nebo předmětem řízení. V takovém případě účastník (žalobce nebo navrhovatel) podává návrh na zahájení řízení, může vzít návrh zpět, popř. změnit jeho rozsah. Na druhé straně žalovaný může své oprávnění realizovat např. podáním vzájemné žaloby. V případě užití zásady oficiality je iniciativa svěřena do rukou soudu, který postupuje *ex offio*. Z úřední moci dochází k zahájení řízení, vymezení předmětu řízení, ale také k vedení řízení jako celku.

Použití zásady dispoziční je typické pro řízení sporné, naproti tomu zásada oficiality se typicky uplatní v řízení nesporném.⁵¹ Můžeme se setkat také s názorem, že v řízení nesporném se zásada dispoziční a oficiality uplatní vedle sebe, kdežto řízení sporné je ovládáno čistě zásadou dispoziční.⁵²

Ani tyto zcela opačné zásady nelze dle mého názoru v kontextu civilního řízení radikálně oddělovat. Ačkoliv v některých případech může dojít k zahájení řízení pouze na návrh (zásada dispoziční), další postup soudu se vždy řídí zásadou oficiality. Ustanovení § 100 odst. 1 občanského soudního řádu stanoví, že jakmile bylo řízení zahájeno, postupuje v něm soud i bez dalších návrhů tak, aby věc byla co nejrychleji projednána a rozhodnuta. Přitom usiluje především o to, aby spor byl vyřešen smírně. Uplatní se také § 6 občanského soudního řádu, který stanoví, že v řízení soud postupuje předvídatelně a v součinnosti s účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná a aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly podle míry jejich účasti spolehlivě zjištěny. Je zřejmé, že ani v řízení sporném nelze ponechat veškerou procesní iniciativu na účastnících řízení, ale

---

⁵⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních dostupná na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

⁵¹ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 73.

⁵² ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969, s. 110.

soud musí v řízení postupovat aktivně a vést účastníky v souladu se zásadou hospodárnosti a rychlosti k rychlému a efektivnímu ukončení řízení.⁵³

Procesněprávním jednáním, kterým dochází k realizaci zásady dispoziční, je např. podání žaloby (§ 79), změna žaloby (§ 95), zpětvzetí žaloby (§ 96), vzájemná žaloba (§ 97-98), soudní smír (§ 99), odvolání (§ 201 n. občanského soudního řádu) a další.

Výše uvedený výčet naznačuje propojení zásady dispoziční se základními principy soukromého práva v podobě zásady autonomie vůle a rovného postavení subjektů.⁵⁴ Zásada autonomie vůle je jednou ze zásad, na které je postaven zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, který tuto zásadu uvádí v § 3 odst. 1 a odst. 2 písm. d) mezi dalšími principy soukromého práva. Jedná se o možnost subjektu uspořádat si své právní poměry na základě vlastní svobodné vůle.⁵⁵ Jak vyplývá z § 1 občanského soudního řádu, soudy poskytují ochranu soukromým právům. Je tedy nutné, aby subjekty soukromoprávních vztahů, které v souladu se zásadou autonomie vůle vstupují do těchto vztahů a samostatně upravují svá práva a povinnosti, měly také možnost, domáhat se v případě potřeby svých práv soudní cestou.⁵⁶

Každý se může domáhat u soudu ochrany soukromého práva, které bylo ohroženo nebo porušeno (§ 3 občanského soudního řádu). Uvedené oprávnění je realizováno právě na základě zásady dispoziční, a to podáním návrhu na zahájení řízení, jeho změnou popř. zpětvzetím. Zásada dispoziční se uplatní v případě zahájení řízení sporného i řízení nesporného, neboť řízení lze vždy zahájit na návrh. Podáním návrhu na zahájení řízení dochází k vymezení předmětu řízení, kterým je soud vázán. Nemůže tedy přisoudit něco jiného nebo více, než žalobce uplatňuje. Tato úprava se uplatní především v řízení sporném (§ 153 odst. 2 občanského soudního řádu).⁵⁷ Pokud by žalovaný např. dlužil žalobci 100 000 Kč, ale žalobce by se rozhodl soudně domáhat pouze 50 000 Kč, soud nemůže po zjištění stavu věci žalovanému uložit zaplacení celého dluhu, ale pouze toho, čeho se žalobce domáhal.

Výrazem zásady oficiality je v § 153 odst. 2 občanského soudního řádu vymezení výjimky v podobě možnosti soudu překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo

---

⁵³ SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 7-11 (§ 6 OSŘ).

⁵⁴ STAVINHOVÁ, Jaruška. *Občanské právo procesní: Řízení nalézací*. 2. vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 51.

⁵⁵ MELZER, Filip, TĚGL, Petr. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. (ed). *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013, s. 44-45 (§ 1 OZ).

⁵⁶ STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Doplněk, 2003, s. 170.

⁵⁷ HRNČIŘÍK, Vít. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 522-524 (§ 153 odst. 2 OSŘ).

více, než čeho se domáhají tehdy, jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky. Uvedené ustanovení vyjadřuje výjimku z obecného uplatnění zásady dispoziční (při vymezení předmětu řízení a jeho rozsahu) v případech, kdy z hmotného práva vyplývá kogentní povinnost realizace právního vztahu určitým způsobem. Jedná se např. o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví (§ 1143), vypořádání společného jmění manželů (§ 736 n. občanského zákoníku).⁵⁸ Právní úpravu překročení návrhu účastníků obsahuje také § 26 zákona o zvláštních řízeních soudních, který soudu přiznává právo v řízení dle tohoto zákona překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají, jestliže řízení bylo možno zahájit i bez návrhu. Rovněž v případě zákona o zvláštních řízeních soudních se nejedná o obecný princip, ale jeho použití je možné pouze v případě řízení, která lze zahájit i bez návrhu (nesporná řízení).⁵⁹

Z výše uvedeného je zřejmé, že ve sporných řízeních, pro která je typická zásada dispoziční, je dána vyšší míra odpovědnosti účastníků než v řízeních, která lze zahájit i bez návrhu.⁶⁰

Není však nutné, aby žalobce setrval na svém původním návrhu. I po podání žaloby a zahájení řízení může předmětem řízení disponovat formou změny návrhu, jejíž úprava je obsažena v § 95 občanského soudního řádu. Může ale nastat situace, kdy soud změnu návrhu nepřipustí, a to v případě, kdy by výsledky dosavadního řízení nemohly být podkladem pro řízení o změněném návrhu. V takovém případě pokračuje soud v řízení o původním návrhu po právní moci usnesení. Jedná se o procesní povinnost soudu postupovat v řízení v souladu se zásadou hospodárnosti (projev zásady oficiality).⁶¹ Dispoziční oprávnění v podobě změny návrhu je připuštěno v řízení sporném i v řízení nesporném. Tento úkon je z povahy věci omezen pouze na navrhovatele (žalobce).⁶²

Složitější situace nastává v případě dispozice celým řízením formou zpětvzetí návrhu nebo předmětem řízení formou částečného zpětvzetí návrhu (§ 96 občanského soudního řádu). Není možné, aby ke zpětvzetí podaného návrhu docházelo např. z důvodu očekávaného

---

⁵⁸ HRNČIŘÍK, Vít. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 522-524 (§ 153 odst. 2 OSŘ).

⁵⁹ Tato úprava je jedním z příkladů odstranění výjimky v podobě řízení zahajovaných i bez návrhu z občanského soudního řádu, kdy původně byl obsah § 25 ZZŘ součástí § 152 OSŘ.

⁶⁰ WINTEROVÁ, Alena. *Malá úvaha nad civilním procesem*. In WINTEROVÁ, Alena (ed). O nové pojetí civilního procesu: soubor statí. Brno: Nakladatelství Karolinum, 2006, s. 20.

⁶¹ SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 326-330 (§ 95 OSŘ).

⁶² DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád I. § 1 – 200za Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 621-627 (§ 95 OSŘ).

neúspěchu v řízení⁶³, proto § 96 odst. 3 stanoví omezení v podobě neúčinnosti zpětvzetí v případě nesouhlasu ostatních účastníků podloženém vážným důvodem. Limity tohoto dispozičního úkonu navrhovatele upravuje také § 15 zákona o zvláštních řízeních soudních, který stanovuje neúčinnost zpětvzetí návrhu účastníkem řízení v případě, kdy by následně bylo nutné zahájit řízení bez návrhu (nesporná řízení). Na rozdíl od § 96 odst. 3 občanského soudního řádu zde není upravena možnost nesouhlasu ostatních účastníků se zpětvzetím návrhu. Domnívám se, že jde o případ, kdy bude nutné přistoupit k uplatnění § 1 odst. 3 zákona o zvláštních řízeních soudních a vedle § 15 aplikovat také § 96 odst. 3 občanského soudního řádu, z důvodu zajištění ochrany oprávněných zájmů ostatních účastníků. Ustanovení § 15 zákona o zvláštních řízeních soudních přináší pokrok v právní úpravě civilního řízení, jelikož v případě řízení nesporných nově zavádí možnost soudu samostatně rozhodnout o neúčinnosti zpětvzetí návrhu bez ohledu na vyjádření ostatních účastníků (rozšíření zásady oficiality). Následná nutnost zahájení řízení bez návrhu byla již v minulosti považována za vážný důvod pro nesouhlas se zpětvzetím návrhu, k vyslovení neúčinnosti zpětvzetí návrhu byl ovšem nutný nesouhlas žalovaného nebo jiného účastníka řízení.⁶⁴

Vedle dispozičních úkonů žalobce rozeznáváme také dispoziční úkony žalovaného, které se uplatní výlučně v řízení sporném. Příkladem může být podání tzv. vzájemného návrhu na základě § 97, nebo námitky započtení dle § 98 občanského soudního řádu. Rozdíl těchto institutů spočívá v tom, zda žalovaný požaduje více, než čeho se domáhal v původním návrhu žalobce, příp. uplatňuje druhově jiný nárok (vzájemný návrh), nebo zda požaduje méně nebo to samé jako žalobce (námitka započtení).⁶⁵ Není však nutné, aby žalovaný postupoval při ochraně svého práva formou vzájemného návrhu. Svůj nárok může samozřejmě uplatnit také podáním samostatného návrhu na zahájení řízení.

Žalovaný má také možnost využít své dispoziční oprávnění formou uznání nároku nebo základu nároku dle § 153a. V takovém případě soud rozhodne rozsudkem pro uznání. Pokud dojde ze strany žalovaného k uznání pouze části nároku, může soud rozhodnout rozsudkem pro uznání pouze na základě návrhu žalobce. Rozsudek pro uznání nelze vydat ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (viz níže).

---

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1507/2011 dostupné na <http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/A93816486FF8FB68C1257A4E00689085?openDocument&Highlight=0>.

⁶⁴ DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád I. § 1 – 200za Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 628-635 (§ 96 OSŘ).

⁶⁵ SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 334-338 (§ 97,98 OSŘ).

V souladu se zásadou hospodárnosti a rychlosti řízení připouští § 99 občanského soudního řádu ukončení řízení formou soudního smíru. Jedná se o společný dispoziční úkon žalobce a žalovaného ve věcech, jejichž povaha uzavření smíru připouští. Smír nelze uzavřít např. ve věcech osobního stavu a v záležitostech, které nelze vyřešit dohodou účastníků právního vztahu (nesporná řízení). Institut soudního smíru se tedy uplatní pouze v některých řízeních sporných. Vyloučení možnosti uzavření smíru je spojováno s veřejným zájmem na úplném zjištění skutkových okolností případu a jejich posouzení nezávislým soudem.⁶⁶

Zcela bez omezení se zásada dispoziční uplatní v souvislosti s podáním návrhu na zahájení opravného řízení, volbou opravného prostředku a vymezení předmětu opravného řízení. Zahájení opravného řízení v určité věci je svěřeno čistě do rukou účastníků řízení, ať už se jedná o odvolání proti rozhodnutí vydanému v řízení sporném či nesporném.⁶⁷ Odlišnosti sporných a nesporných řízení v souvislosti s řízením o odvolání budou rozebrány v souvislosti se zásadou projednací a vyšetřovací v následující kapitole.

Zásada dispoziční bývá často spojována s právem na spravedlivý proces, jehož základní vnitrostátní úpravu nalezneme v čl. 36 Listiny základních práv a svobod.⁶⁸ Přestože je dána úzká souvislost těchto principů, nelze zásadu dispoziční ztotožňovat s právem na spravedlivý proces, který je pojmově širším institutem uplatňujícím se jak v řízení sporném ovládaném čistě zásadou dispoziční, tak v řízení nesporném, které může být zahájeno z úřední povinnosti na základě uplatnění zásady oficiality.⁶⁹

Zásada oficiality vyjadřuje povinnost soudu postupovat v určitých věcech z moci úřední a poskytovat takto zvýšenou ochranu právům a oprávněným zájmům, u kterých shledáváme veřejný zájem. „Veřejný zájem můžeme vymežit jako zájem na hájení takových hodnot, které představují předpoklad řádného společenského soužití. Pojem veřejného zájmu se klade do protikladu k zájmu soukromému“.⁷⁰ Ačkoliv se jedná o vymezení veřejného zájmu pro potřeby civilního práva hmotného, domnívám se, že je tato definice použitelná rovněž v civilním právu procesním. Poukazuje na skutečnost, že ochrana soukromých práv je

---

⁶⁶ SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 338-341 (§ 99 OSŘ).

⁶⁷ ŠTAJGR, František. *Zásady civilního soudního řízení*. Praha: Všeohrd, 1946, s. 96.

⁶⁸ Vedle LZPS je nutné zmínit úpravu práva na spravedlivý proces obsaženou v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a zákonnou úpravu obsaženou v § 5 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích a § 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

⁶⁹ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 73.

⁷⁰ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. (ed). *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013, s. 59-60 (§ 1 OZ).

převážně v dispozici jednotlivce, kdežto hodnoty, na jejichž ochraně je dán veřejný zájem, je třeba hájit bez ohledu na vůli jednotlivce, příp. i v rozporu s vůlí jednotlivce.⁷¹

Základní formou realizace zásady oficiality je zahájení řízení ex offio, tedy z úřední povinnosti. Jedná se právě o případy, které se vyznačují zvýšeným veřejným zájmem na věci. Právní úpravu zahájení řízení i bez návrhu obsahuje § 13 zákona o zvláštních řízeních soudních, který umožňuje zahájit v tomto zákoně uvedená řízení i bez návrhu, není-li stanoveno, že lze řízení zahájit pouze na návrh. Soud v takovém případě řízení zahájí bezodkladně poté, co se dozví o skutečnostech rozhodných pro vedení řízení.⁷² Z uvedeného vyplývá, že nelze důsledně odlišovat řízení zahajovaná na návrh a řízení zahajovaná bez návrhu, neboť každé řízení (sporné i nesporné) může být zahájeno na návrh. Naproti tomu možnost zahájení řízení i bez návrhu (na základě zásady oficiality) je dána pouze u některých řízení nesporných.

Jak již bylo výše uvedeno, na základě zásady oficiality vždy probíhá samotné řízení před soudem včetně dokazování. Základním procesním úkonem soudu je nařízení jednání, ke kterému dle § 115 občanského soudního řádu obecně dochází ve všech případech s výjimkou situací, kdy zákon výslovně stanoví jinak.⁷³ Obdobná úprava je obsažena také v zákoně o zvláštních řízeních soudních § 15. Dále soud z úřední povinnosti v rámci řízení např. zjišťuje naplnění procesních podmínek (§ 103 n.).⁷⁴ Tyto instituty jsou pro řízení sporné i nesporné společné. Určité odlišnosti mezi spornými a nespornými řízeními můžeme spatřovat v úpravě dalšího průběhu řízení. Jedná se především o postup v souladu se zásadou projednávací a vyšetřovací, které jsou předmětem následující kapitoly.

Určitou formou realizace zásady oficiality je také postup soudu dle § 152 odst. 2 občanského soudního řádu. Dle tohoto ustanovení může soud ve věci rozhodnout částečným nebo mezitímním rozsudkem. Zda tak soud učiní, závisí na jeho volné úvaze, není nutné, aby účastník k tomuto vznesl návrh. Jediným omezením vůle soudu jsou případy, ve kterých částečný nebo mezitímní rozsudek vydat nelze, např. rozhodnutí o jednom ze společníků v případě nerozlučného společenství.⁷⁵ Tyto instituty považují za projev zásady

---

⁷¹ STAVINOHOVÁ, Jaruška. *Občanské právo procesní: Řízení nalézací*. 2. vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 51-52.

⁷² Právní úprava řízení, která lze zahájit i bez návrhu byla před 1. 1. 2014 obsažena v § 81 odst. 1 OSŘ, který obsahoval demonstrativní výčet řízení, která lze zahájit i bez návrhu.

⁷³ Zákon stanoví jinak v následujícím § 115a občanského soudního řádu, který vylučuje nařízení jednání v případě, že ve věci lze rozhodnout jen na základě účastníky předložených listinných důkazů a účastníci se práva účasti na projednání věci vzdali, popřípadě s rozhodnutím věci bez nařízení jednání souhlasí.

⁷⁴ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 74.

⁷⁵ HRNČIŘÍK, Vít. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 518-519 (§ 152 odst. 2 OSŘ).

oficiality, neboť vyjadřují povinnost soudu postupovat v řízení prakticky a v souladu se zásadou rychlosti řízení, uplatní se ovšem pouze v řízení sporném.

Zákon o zvláštních řízeních soudních § 18 zavádí pro řízení zde upravená nový procesní institut, který má pomoci urychlení řízení, jiný soudní rok. V případě potřeby přípravy a předběžného projednání věci může soud svolat tzv. jiný soudní rok, při kterém je účastníkům dán prostor, aby se k věci vyjádřili, případně dojde ke zjištění jejich stanovisek jiným vhodným způsobem. Nejedná se ovšem o přípravné jednání, které je upraveno občanským soudním řádem (§ 114c). Jiný soudní rok je neformálním úkonem ze strany soudu. Účastníci řízení jsou k jinému soudnímu roku pouze zváni, nikoli předvoláváni.⁷⁶ Ačkoliv § 18 zákona o zvláštních řízeních soudních evokuje postup soudu na základě zásady oficiality, domnívám se, že neformálnost tohoto úkonu a absentující úprava povinnosti soudu jednat určitým způsobem značí, že přizvání k jinému soudnímu roku není typickým projevem postupu soudu z úřední povinnosti (resp. zásady oficiality).

4.2.2 Aplikační meze zásady dispoziční a zásady oficiality

Z výše uvedeného vymezení zásady dispoziční a zásady oficiality je zřejmé, že tyto zásady se promítají do celého civilního řízení, neboť ovlivňují jak zahájení řízení, tak vymezení předmětu řízení, ale také možnost dispozice předmětem řízení nebo řízením jako celkem, která může vést i k ukončení, resp. zastavení řízení (v případě zpětvzetí návrhu na zahájení řízení), aniž by došlo k typickému zakončení řízení formou vydání meritorního rozhodnutí v určité věci.

Ačkoliv jsou zásada dispoziční a zásada oficiality považovány za tradiční zásady civilního řízení, u kterých v průběhu vývoje civilního řízení nedocházelo k výraznějším změnám⁷⁷ v jejich pojetí, ani ony se neobešly bez určité kritiky ze strany procesualistů.

Jednou ze základních forem uplatnění zásady dispoziční a zásady oficiality je institut zahájení řízení, který je obecně považován za významné rozlišovací kritérium sporných a nesporných řízení. Jak již bylo výše uvedeno, civilní řízení může být zahájeno buď na návrh (v případě jakéhokoli řízení), nebo bez návrhu (v případě některých nesporných řízení). Toto pojetí zahájení řízení však není přijímáno všemi procesualisty. Můžeme se setkat s názorem, že zahájení řízení ex offio není z důvodu nestrannosti a nezávislosti soudu vhodné, neboť již zahájením řízení bez návrhu dává soud najevo, že je potřeba o určité věci vydat rozhodnutí.

---

⁷⁶ SVOBODA, Karel. Nový občanský zákoník a jeho vliv na koncepční změny v civilním procesu. *Jurisprudence*, 2013, roč. 22, č. 2, s. 4-5.

⁷⁷ např. na rozdíl od pojetí zásady projednávací a zásady vyšetřovací (viz následující kapitola)

Za vhodnější úpravu je v tomto pojetí považováno výhradní zahajování řízení na základě podaného návrhu. K zajištění ochrany veřejného zájmu, který je hlavním důvodem úpravy zahájení řízení bez návrhu, by měly sloužit samostatné procesní subjekty, čímž by nedocházelo k ovlivňování nezávislosti a nestrannosti soudu.⁷⁸ Kdyby zákonodárce přistoupil k tomuto pojetí zahájení řízení, došlo by k popření zásady oficiality v kontextu se zahájením soudního řízení, a tím k oslabení diferenciační schopnosti výše vymezených zásad.

Samy o sobě zásada dispoziční a zásada oficiality nestanovují, co je podstatou sporného a nesporného řízení. Z jejich pojetí nelze rovněž dovodit ani přesnou hranici mezi řízením sporným a nesporným. Jejich uplatnění se promítá do řady institutů civilního soudního řízení, nicméně není jednotně a přehledně upraveno žádným právním předpisem. Zásadu dispoziční a zásadu oficiality není tedy dle mého názoru možné použít jako samostatné kritérium diferenciace sporných a nesporných řízení.

4.3 Zásada vyšetřovací a zásada projednávací

4.3.1 Pojetí zásady vyšetřovací a zásady projednávací v současné právní úpravě

Zásada vyšetřovací a zásada projednávací jsou další dvojicí zásad opačného významu, která je považována za významné rozlišovací kritérium sporných a nesporných řízení. Stejně jako zásada dispoziční a zásada oficiality jsou i tyto zásady výslovně upraveny v důvodové zprávě k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.⁷⁹

Rozdílnost těchto zásad spočívá ve vymezení odpovědnosti za úplné zjištění skutkového stavu. Zásada vyšetřovací neboli vyhledávací spočívá v odpovědnosti soudu za zjištění skutkového stavu. Naproti tomu zásada projednávací určuje výlučnou odpovědnost procesních stran, kdy soud je oprávněn rozhodnout pouze na základě podkladů předložených stranami.⁸⁰ Zásada projednávací bývá někdy označována jako zásada kontradiktornosti. Toto označení je nesprávné, neboť zásada kontradiktornosti má širší význam než zásada projednávací.⁸¹ Přikláním se k názoru, že zásada kontradiktornosti má být uplatňována jak

---

⁷⁸ ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969, s. 110-113.

⁷⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních dostupná na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

⁸⁰ STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Doplněk, 2003, s. 172.

⁸¹ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 74.

ve sporném, tak nesporném řízení, neboť spočívá mimo jiné v možnosti účastníků řízení vyjádřit se ke všem skutečnostem a důkazům.⁸²

Zásada projednávací se společně se zásadou dispoziční (viz předchozí kapitola) uplatní v řízení sporném. V tomto typu řízení žalobce uplatňuje nárok, který sám nejlépe zná a může tedy k jeho ochraně použít nejvhodnější prostředky.⁸³ Zásada vyšetřovací je naopak společně se zásadou oficiality (viz předchozí kapitola) typická pro řízení nesporné, ve kterém je dán veřejný zájem na zjištění skutečného stavu věci, a proto je odpovědnost svěřena do rukou soudu nikoli účastníků řízení. Zajímavý je názor, že soud v řízení nesporném zjišťuje stav skutečný, kdežto v řízení sporném zjišťuje pouze stav skutkový neboli tzv. procesní pravdu, která nemusí odpovídat skutečnosti.⁸⁴

Zásada projednávací a zásada vyšetřovací jsou, zjednodušeně řečeno, zásadami dokazování v soudním řízení. V soudním řízení sporném, ve kterém je odpovědnost svěřena do rukou účastníků řízení, hrají významnou roli teorie vymezené instituty povinnost tvrzení, povinnost důkazní, břemeno tvrzení a břemeno důkazní. Tyto instituty vymezují povinnost účastníků uvést rozhodné skutečnosti a označit důkazy k jejich prokázání. Pokud se soud z důvodu nesplnění těchto povinností nedozví skutečný stav věci, jedná se o neunesení důkazního břemene, které má za následek prohru ve sporu. V řízení nesporném se s výše uvedenými břemeny nesetkáme, neboť odpovědnost za řízení je svěřena do rukou soudu. I zde se však uplatní povinnost tvrzení a povinnost důkazní, nicméně bez možnosti negativního následku pro účastníky řízení v podobě neunesení důkazního břemene.⁸⁵

Ani zásadu projednávací a zásadu vyšetřovací nelze uplatňovat zcela samostatně. Ačkoliv v řízení sporném převažuje zásada projednávací, neznamená to, že by soud měl být zcela pasivní a ani v řízení nesporném, které je ovládáno zásadou vyšetřovací, se nepředpokládá, že by účastníci řízení byli pouze pasivními pozorovateli činnosti soudu.

Rozdělením právní úpravy civilního řízení do dvou základních právních předpisů zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu a zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních došlo k vyloučení zásady vyšetřovací a výjimek s ní souvisejících⁸⁶ z občanského soudního řádu a k jejímu přenesení do zákona o zvláštních řízeních soudních.

⁸² WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 68.

⁸³ STAVINHOVÁ, Jaruška. SAHÁNEK, Petr. *Občanské právo procesní*. Brno: Doplněk, 1992, s. 13.

⁸⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Český civilní proces*. Praha: Linde Praha, a.s., 1997, s. 107.

⁸⁵ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 74-75.

⁸⁶ Právní úprava vyšetřovací zásady byla před 1. 1. 2014 obsažena zejména v § 120 odst. 2 občanského soudního řádu, který obsahoval výčet řízení, ve kterých se zásada vyšetřovací uplatní. Vedle řízení nesporných zde byla obsažena i některá řízení sporná. Setkáme se ale i s názorem, že všechna řízení obsažená v původním § 120 odst. 2 jsou řízení nespornými právě z toho důvodu, že se v nich uplatní zásada vyšetřovací (viz SVOBODA, Karel. Je třeba zavést nespory? *Právní fórum*, 2010, roč. 7, č. 8, s. 371.).

Ani v rámci zákona o zvláštních řízeních soudních se ale zásada vyšetřovací neuplatní na všechna zde upravená řízení.⁸⁷

Zásada projednávací je upravena v § 120 občanského soudního řádu. Toto ustanovení vymezuje povinnost účastníků označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Pouze vyplývají-li z obsahu spisu, může soud provést i jiné než účastníky navržené důkazy, pokud jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu.⁸⁸ Jedná se o modifikaci projednávací zásady v případě nutnosti provedení nenavržených důkazů z důvodu náležitého zjištění skutkového stavu. Tato výjimka se uplatní pouze v případě formálního nedostatku důkazního návrhu.⁸⁹ Soud však musí vždy nejprve vyzvat účastníky řízení ke splnění povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní na základě § 118a odst. 3, pokud je účastník, v jehož prospěch má být důkaz proveden, přítomen řízení. Pokud soud přistoupí k provedení důkazu z vlastní iniciativy, měl by dbát také na zásadu předvídatelnosti rozhodnutí a účastníky o výsledku provedení důkazu poučit dle § 118 odst. 2 občanského soudního řádu.⁹⁰ Soud může také vzít za svá shodná skutková tvrzení účastníků (§ 120 odst. 3). Toto ustanovení se použije rovněž v nesporných řízeních.

Ačkoliv soud v případě uplatnění zásady projednávací vychází téměř výhradně ze skutečností tvrzených a důkazů navrhovaných účastníky řízení, nelze za projev této zásady považovat povinnost soudu provést všechny důkazy, které účastníci navrhuji. Jak v řízení sporném, tak v řízení nesporném se uplatní zásada volného hodnocení důkazů, která ponechává rozhodnutí o tom, které důkazy soud provede, čistě na jeho volní úvaze.⁹¹

Právní úprava vyšetřovací zásady je nově obsažena v § 20 a § 21 zákona o zvláštních řízeních soudních. Soud je na základě těchto ustanovení povinen z úřední povinnosti (zásada ofiциality) zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí (v souladu se zásadou materiální pravdy) a přitom není omezen na skutečnosti, které uvádějí účastníci. Ke zjištění skutkového stavu soud provede i jiné důkazy, než které byly navrženy účastníky. Modifikace obecné úpravy dokazování jsou vymezeny přímo v právní úpravě jednotlivých řízení. Tím není vyloučena důkazní povinnost účastníků řízení. V řízení, které je zahájeno na návrh, plní účastník svou důkazní povinnost již v podaném návrhu uvedením tvrzení a označením důkazů k prokázání těchto tvrzení (§ 101 odst. 1 občanského soudního řádu). Následně samozřejmě

⁸⁷ Neuplatní se např. v řízení o rozvod manželství nebo v řízení ve věcech kapitálového trhu.

⁸⁸ Obsah § 120 odst. 2 je téměř totožný s původní úpravou projednávací zásady obsaženou do 31. 12. 2013 v § 120 odst. 3 občanského soudního řádu.

⁸⁹ ŠKÁROVÁ, Marta, SARALIEVOVÁ, Irena. In ŠKÁROVÁ, Marta a kol. (ed). *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2009, s. 279-280 (§ 120 OSŘ).

⁹⁰ BUREŠ, Jaroslav. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád I. § 1 – 200za Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 864 (§ 120 OSŘ).

⁹¹ KRIVÁČKOVÁ, Jana. Zjišťování skutkového stavu v nesporných řízeních. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 9, s. 394-395.

mohou účastníci svá tvrzení a důkazy doplňovat. V případě řízení, které bylo zahájeno bez návrhu, účastníci naplňují svoji povinnost tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhnout důkazy k jejich prokázání až v průběhu řízení. Účastník může uvádět rozhodné skutečnosti a označovat důkazy až do vydání nebo vyhlášení rozhodnutí, popř. v odvolacím řízení (§ 20 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních). Tato úprava se nepoužije v případě řízení, ve kterých se uplatní tzv. koncentrace řízení (viz následující kapitola). Pokud by účastník svou povinnost nesplnil, vyšetřovací zásada předpokládá aktivní činnost soudu.⁹²

Ne vždy je však v silách soudu z vlastní iniciativy zjistit veškeré skutečnosti a zajistit důkazy potřebné k jejich prokázání, pokud se jedná o skutečnosti známé pouze účastníkům řízení a důkazy, které jsou v jejich výlučné dispozici. V tomto případě by pasivita účastníků mohla mít stejný následek jako neunesení důkazního břemene v řízení sporném.⁹³ V tomto kontextu se k vyšetřovací zásadě vyjádřil také Nejvyšší soud, který uvedl, že zásadu vyšetřovací „nelze vykládat tak, že by soud byl povinen po důkazech pátrat a provádět důkazy, jejichž potřeba (ale též objektivní možnost provedení) se ze spisu (z okolností vyšlých najevo v průběhu řízení) ani nepodává“.⁹⁴

Nově se zásada vyšetřovací uplatní v předběžném řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí (§ 400 n. zákona o zvláštních řízeních soudních). Tato úprava reaguje na potřebu zákonného zakotvení praxe soudů, která byla doposud prováděna bez ohledu na to, že zásada vyšetřovací se v daném řízení neuplatňovala. Jedná se především o činnost soudu spočívající v opatrování zpráv od intervenčních center a policejních spisů, která byla přijetím nové právní úpravy zlegalizována.⁹⁵

Na rozdíl od řízení sporných je v řízeních nesporných jako základní důkazní prostředek uplatňován výslech účastníků řízení (§ 131 občanského soudního řádu). Tento bývá v řízeních sporných považován pouze za jakousi poslední možnost v případě důkazní nouze a účastník musí navíc s výsledkem projevit souhlas (resp. neprojevit nesouhlas).⁹⁶ V řízeních nesporných lze výslech provést i přes nesouhlas účastníka řízení vždy, je-li toho třeba ke zjištění skutkového stavu (§ 22 zákona o zvláštních řízeních soudních).

---

⁹² SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 344-345 (§ 101 OSŘ).

⁹³ KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Zjišťování skutkového stavu v nesporných řízeních. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 9, s. 393.

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 7. 2008, sp. zn. 26 Cdo 1136/2008 dostupné na <http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/1E67D0DC45276E7BC1257A4E0067282F?openDocument&Highlight=0,>.

⁹⁵ ČUHELOVÁ, Kateřina. Jak se rychle zorientovat v nové právní úpravě domácího násilí. *Rekodifikace a praxe*, 2013, roč. 1, č. 4, s. 14.

⁹⁶ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 458-460 (§ 131 OSŘ).

Významný rozdíl mezi řízeními spornými a nespornými v kontextu zásady projednávací a zásady vyšetřovací je zřejmý v právní úpravě odvolacího řízení. V řízeních upravených zákonem o zvláštních řízeních soudních platí, že v odvolacím řízení mohou být uváděny nové skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně (§ 28).⁹⁷ K novým skutečnostem navíc soud přihlédne, i pokud nebyly uplatněny. V případě odvolání proti rozhodnutí vydanému v řízení, které mohlo být zahájeno i bez návrhu, soud navíc není vázán ani rozsahem, ve kterém se účastník odvolává. Pokud odvolatel ani přes výzvu neuvede odvolací důvod (tzv. blanketní odvolání), může být rozhodnutí i tak soudem přezkoumáno.⁹⁸

V případě odvolání proti řízením sporným jsou procesní oprávnění soudu a účastníků mnohem užší. Rozhodnutí soudu prvního stupně nemůže být přezkoumáno, pokud by odvolatel ve svém podání neuvedl odvolací důvod a tuto vadu neodstranil ani na základě výzvy soudu (§ 43). V takovém případě by došlo k odmítnutí odvolání (§ 211). Odvolatel dále nemůže uplatnit nové skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, neboť sporné řízení podléhá zásadě koncentrace, která nastane nejpozději k vyhlášení rozhodnutí (§ 119a). Výjimky stanoví § 205a. Soud je rovněž vázán rozsahem odvolání vymezeným odvolatelem nejpozději do uplynutí lhůty k podání odvolání (§ 205 odst. 4 občanského soudního řádu).⁹⁹

4.3.2 Pojetí zásady vyšetřovací a zásady projednávací před rokem 1993

Až do novely občanského soudního řádu provedené zákonem č. 171/1993 Sb. bylo pojetí zásady vyšetřovací a zásady projednávací zcela odlišné, než jak tyto zásady vnímáme dnes. Tento fakt souvisí s důsledným uplatňováním zásady materiální pravdy a jednotnosti řízení, které byly pro socialistické právo typické. Uvedenou novelou došlo k přenesení odpovědnosti v řízení sporném na účastníky řízení a v souvislosti s tím k výraznějšímu odlišení sporných a nesporných řízení.¹⁰⁰

Socialistické právo nepovažovalo zásadu projednávací a vyšetřovací za zásady opačného charakteru. Z důvodu dosažení materiální pravdy ve všech civilních řízeních nebylo

---

⁹⁷ Jedná se o důsledek neuplatnění koncentrace řízení, jak je běžné v řízení sporných, ke skočení přípravného jednání dle § 114c, prvního jednání dle § 118b, popř. k vyhlášení rozhodnutí dle § 119a občanského soudního řádu.

⁹⁸ WALTR, Robert. In ŠKÁROVÁ, Marta a kol. (ed). *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2009, s. 708-711 (§ 205 OSŘ).

⁹⁹ ŠÍMA, Alexander. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 624-631 (§ 205 OSŘ).

¹⁰⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Český civilní proces*. Praha: Linde Praha, a.s., 1997, s. 107.

možné ponechat iniciativu a odpovědnost na účastnících řízení, neboť hlavním cílem řízení bylo zjištění skutečného stavu věci (dosažení materiální pravdy).¹⁰¹ Setkáváme se s názorem, že šlo o projev nedůvěry státu vůči jednotlivci.¹⁰²

Projednávací zásada byla chápána jako projev součinnosti mezi soudem a účastníky řízení a uplatňovala se jak v řízení sporném, tak v řízení nesporném.¹⁰³ V důsledku tohoto pojetí zásady projednávací je zřejmé, že zásada vyhledávací neměla v socialistickém právu civilního procesu opodstatnění. Sporné a nesporné řízení proto nebylo možné na základě těchto dvou zásad odlišovat.

4.3.3 Aplikační meze zásady vyšetřovací a zásady projednávací

Zásadu vyšetřovací a zásadu projednávací lze vymezit jako instituty určující rozdělení odpovědnosti za náležité zjištění skutkového stavu mezi soud a účastníky řízení. Stejně jako v případě zásady dispoziční a zásady oficiality se jedná o zásady, které jsou v právu civilního procesu tradičními zásadami, přestože jejich pojetí prodělalo v průběhu let značné změny. Některé aspekty uplatnění těchto zásad jsou stále živým tématem a podléhají diskuzi některých procesualistů.

Hlavním problémem, se kterým se zásada projednávací a zásada vyšetřovací potýkají, je aspekt nezávislosti a nestrannosti soudců a soudů. Bývá upozorňováno na fakt, že soud, ať už v případě řízení sporného nebo nesporného sám určuje, který důkaz v řízení provede (§ 120 odst. 1). Tento postup je projevem uplatnění zásady volného hodnocení důkazů (§ 132).¹⁰⁴ Nelze ho ovšem chápat jako projev svévole soudu, neboť každý krok, na základě kterého soud dospěje k závěru, že určitý důkaz neprovede, nebo na základě kterého po provedení důkazu zhodnotí, že důkaz není relevantní, podléhá odůvodnění.¹⁰⁵

Dalším poměrně často zmiňovaným tématem v souvislosti se zásadou projednávací je ohrožení zásady rychlosti řízení. Aktivní role soudu, ať už v řízení sporném nebo nesporném spočívá v péči o postup soudu v souladu se zásadou rychlosti a hospodárnosti řízení.¹⁰⁶

¹⁰¹ STEINER, Vilém. *Základní otázky občanského práva procesního*. Praha: Academia, 1981, s. 74-75.

¹⁰² ŠTAJGR, František. *Zásady civilního soudního řízení*. Praha: Všehrd, 1946, s. 85.

¹⁰³ ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969, s. 113-118.

¹⁰⁴ KRIVÁČKOVÁ, Jana. Zjišťování skutkového stavu v nesporných řízeních. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 9, s. 394-395.

¹⁰⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 11. 1994 sp. zn. III. ÚS 150/98 dostupný na <<http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-150-93>>.

¹⁰⁶ WINTEROVÁ, Alena. *Nové pohledy na civilní proces (soukromé spory projednávat nebo vyšetřovat?)*. In WINTEROVÁ, Alena (ed). *O nové pojetí civilního procesu: soubor statí*. Brno: Nakladatelství Karolinum, 2006, s. 31.

Oprávnění soudu jsou však v řízení sporném omezena, neboť se předpokládá postup řízení na základě aktivního jednání účastníků. Soud může provést důkazy, které nebyly účastníky navrženy, pouze při splnění přísných podmínek. V zájmu zachování rychlosti řízení by bylo vhodné přiznat soudu další oprávnění, kterými by mohl regulovat postup účastníků, např. sankce za záměrné protahování procesu, zpřísnění koncentrace řízení nebo nepřipuštění nových tvrzení a důkazů v opravném řízení ani na základě výjimek (§ 205a občanského soudního řádu). Je ovšem otázkou, zda by tento postup nebyl pro změnu v rozporu s náležitým zjišťováním skutečného stavu (zásada materiální pravdy).¹⁰⁷

Ačkoliv je v řízení sporném ponechána odpovědnost za náležité zjištění skutkového stavu na účastnících (zásada projednací), jejich aktivita v podobě povinnosti tvrzení a povinnosti dokazování je omezena tzv. koncentrací řízení¹⁰⁸, která účastníky řízení nutí tvrdit a dokazovat pouze v určitých fázích soudního řízení. Také z tohoto pravidla ovšem zákonodárce stanovil několik výjimek (§ 118b občanského soudního řádu), které jsou svým způsobem v rozporu se zásadou rychlosti a hospodárnosti řízení, nicméně napomáhají objasnění skutečného stavu věci (viz kapitola Zásada koncentrace řízení a zásada jednotnosti řízení). Poslední významnou novelu v oblasti koncentrace řízení přinesl zákon č. 404/2012 Sb., který rozšířil výjimky z koncentrace řízení, čímž došlo k posílení zásady materiální pravdy, ale rovněž k ohrožení zásady rychlosti a hospodárnosti ve sporných řízeních.¹⁰⁹

Zásada projednací a zásada vyšetřovací jsou vedle zásady dispoziční a zásady oficiality považovány za rozhodující diferenciacní kritérium sporných a nesporných řízení. Nelze však říci, že by bylo možné tyto zásady použít jako rozlišovací kritérium samostatně bez dalších znaků vymezených jinými diferenciacními kritérii. Mezi procesualisty převládá názor, že zásada projednací a zásada vyšetřovací neurčují přesnou hranici mezi sporným a nesporným řízením, neboť i zde se lze setkat s výjimkami a zásady nebývají v řízení užívány ve své čisté podobě, nýbrž s určitými modifikacemi. Soud v nesporném řízení např. nemusí přezkoumávat shodná tvrzení účastníků, čímž ale může být narušena zásada materiální pravdy v případě, že účastníci shodně tvrdí nepravdivé skutečnosti.¹¹⁰ Pozitiven zásady projednací a zásady vyšetřovací je poměrně přehledná právní úprava, která není

---

¹⁰⁷ WINTEROVÁ, Alena. *Nové pohledy na civilní proces (soukromé spory projednávat nebo vyšetřovat?)*. In WINTEROVÁ, Alena (ed). *O nové pojetí civilního procesu: soubor statí*. Brno: Nakladatelství Karolinum, 2006, s. 31-32.

¹⁰⁸ Základními ustanoveními upravujícími koncentrací řízení jsou § 114c, § 118b a § 119a občanského soudního řádu, která upravují koncentrací řízení ke skončení přípravného řízení, prvního jednání a vyhlášení rozhodnutí před soudem prvního stupně.

¹⁰⁹ KRÍVÁČKOVÁ, Jana. Proměny ve zjišťování skutkového stavu v nově účinné a chystané právní úpravě občanského soudního řádu. *Jurisprudence*, 2013, roč. 22, č. 4, s. 3-4.

¹¹⁰ SVOBODA, Karel. Jak vyžrát na „nespory“. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 4, s. 132.

roztříštěna po celém občanském soudním řádu a zákoně o zvláštních řízeních soudních, jak je tomu v případě zásady dispoziční a zásady oficiality, a která proto napomáhá orientaci v této problematice a tím i rozlišovacím schopnostem těchto zásad.

4.4 Zásada koncentrace řízení a zásada jednotnosti řízení

4.4.1 Pojetí zásady koncentrace řízení a zásady jednotnosti řízení v současné právní úpravě

Další dvojicí zásad opačného významu, na základě kterých můžeme odlišovat sporné a nesporné řízení je zásada koncentrace a zásada jednotnosti řízení. Jedná se o zásady upravující organizaci civilního řízení, které rovněž ovlivňují rozsah zjištění skutečného stavu věci.¹¹¹

Zásada jednotnosti řízení vymezuje soudní řízení jako jeden celek, v jehož rámci účastníci uplatňují své nároky, tvrdí nové skutečnosti a navrhují důkazy k jejich prokázání. Toto pojetí se týká nejen řízení na prvním stupni, ale uplatní se rovněž v řízení odvolacím, kde jsou účastníci rovněž oprávněni předkládat nová tvrzení a důkazy. Zásada koncentrace řízení naproti tomu spočívá v časovém omezení účastníků řízení, kteří jsou povinni tvrdit a dokazovat pouze v určitých časových úsecích. Současné pojetí civilního procesu spočívá na zásadě jednotnosti řízení s výjimkami v podobě koncentrace řízení.¹¹² Tyto výjimky se ale uplatní pouze v řízení sporném. Řízení nesporné je založeno čistě na zásadě jednotnosti řízení.¹¹³

Právní úprava koncentrace řízení je obsažena v občanském soudním řádu. Výchozí právní úpravu představuje § 118b odst. 1, který stanoví, že ve věcech, v nichž byla provedena příprava jednání podle § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení přípravného jednání. Pokud příprava jednání provedena nebyla, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání. Tyto lhůty mohou být prodlouženy k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností.

---

¹¹¹ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 77-78.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních dostupná na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

K prolomení koncentrace řízení uvedením nových skutečností a označením důkazů může ve sporném řízení dojít jen, jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po přípravném, a nebylo-li provedeno, po prvním jednání, nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést. Úpravu výjimek z koncentrace řízení upravuje také § 118a odst. 1-3 občanského soudního řádu, který vymezuje prolomení koncentrace na základě výzvy soudu v případě, že účastník nevyhlásil všechny rozhodné skutečnosti (odst. 1), věc lze po právní stránce posoudit jinak (odst. 2) nebo pokud účastník dosud nenavrl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení (odst. 3). Koncentrace řízení je dále upravena také § 119a, na základě kterého dochází ke koncentraci řízení vyhlášením rozhodnutí, pokud ke koncentraci z důvodu nesprávného postupu soudu (účastníci nebyli o koncentraci soudem poučeni, nebo byli poučeni nesprávně) nedošlo již skončením přípravného řízení nebo prvního jednání ve věci.¹¹⁴

Právní úprava týkající se koncentrace řízení je obsažena rovněž v zákoně o zvláštních řízeních soudních, který v § 20 odst. 2 její uplatnění zcela vylučuje. Účastník v případě řízení dle zákona o zvláštních řízeních soudních může uvádět rozhodné skutečnosti a označovat důkazy až do vydání nebo vyhlášení rozhodnutí. Tato úprava se vztahuje rovněž na řízení odvolací, které je tudíž ovládáno principem úplné apelace.¹¹⁵ V odvolacím řízení mohou být uváděny nové skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně bez omezení (§ 28 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních).¹¹⁶

V případě řízení o odvolání proti rozhodnutí vydaném v řízení sporném je již řízení zkoncentrováno a uplatní se tedy princip neúplné apelace. Nové skutečnosti a důkazy mohou být uváděny pouze v případě, že soud účastníky nepoučil o koncentraci řízení dle § 114c, § 118b ani dle § 119a.¹¹⁷ Další možností je využití výjimek z neúplné apelace upravených v § 205a občanského soudního řádu.

---

¹¹⁴ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010, s. 123-127.

¹¹⁵ Rozlišování sporných a nesporných řízení podle uplatnění institutu úplné a neúplné apelace zmiňuje rovněž důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních dostupná na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

¹¹⁶ Tato právní úprava nahrazuje právní úpravu obsaženou v původním § 205a odst. 2, který upravoval úplnou apelaci jako výjimku z apelace neúplné pro řízení uvedená v § 120 odst. 2 (tedy řízení, na která se vztahuje vyšetřovací zásada).

¹¹⁷ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010, s. 123-127.

4.4.2 Aplikační meze zásady koncentrace řízení a zásady jednotnosti řízení

Zásada koncentrace řízení, na rozdíl od zásady jednotnosti řízení, klade na účastníky řízení mnohem větší nároky. Společně se zásadou projednací, která se rovněž uplatní v řízení sporném, zdůrazňuje odpovědnost účastníka řízení za náležité zjištění a objasnění skutkového stavu.

Aplikační problémy zásady jednotnosti řízení byly shledávány především v původním pojetí občanského soudního řádu, který byl založen na zásadě jednotnosti řízení. Účastníci řízení (sporného i nesporného) mohli tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhopvat důkazy, co se týká časového hlediska, zcela bez omezení, což samozřejmě vedlo k průtahům v řízení. V souladu se zásadou rychlosti a hospodárnosti řízení byla s účinností od 1. 1. 2001 přijata novela občanského soudního řádu v podobě zákona č. 30/2000 Sb., která zavedla do řízení sporného určité prvky koncentrace.¹¹⁸

Přijetím zákona č. 404/2012 Sb. byly s účinností 1. 1. 2013 rozšířeny výjimky z koncentrace řízení uvedené § 118b odst. 1 o případ, kdy skutečnost nebo důkaz vznikne až po prvním jednání, pokud předtím neproběhlo první jednání. Tato výjimka byla doposud dovozována per analogiam. Dále došlo také k rozšíření výjimek z koncentrace upravených § 118a o výjimky upravené v odst. 1 a 3, které umožňují účastníkům doplnit své tvrzení a důkazy, budou-li k tomu soudem vyzváni. Touto úpravou došlo k posílení zásady materiální pravdy ve sporných řízeních. Jejím negativním dopadem je však ohrožení zásady rychlosti a hospodárnosti řízení, jejíž podpora byla hlavním důvodem původního zavedení koncentrace řízení.¹¹⁹

Přijetím zákona o zvláštních řízeních soudních a v souvislosti s tím odstraněním četným výjimek z občanského soudního řádu došlo ke zjednodušení v právní úpravě koncentrace řízení. Občanský soudní řád nyní upravuje koncentraci řízení pro všechna sporná řízení, která se řídí dle tohoto zákona. Zákon o zvláštních řízeních soudních stanoví jako obecné pravidlo zásadu jednotnosti řízení (§ 20 odst. 2). V právní úpravě jednotlivých řízení se můžeme setkat s výjimkami z § 20 odst. 2, tyto výjimky se však týkají pouze řízení sporných upravených tímto zákonem¹²⁰, proto lze dle mého názoru říci, že pro řízení nesporná

---

¹¹⁸ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 77-78.

¹¹⁹ KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Proměny ve zjišťování skutkového stavu v nově účinné a chystané právní úpravě občanského soudního řádu. *Jurisprudence*, 2013, roč. 22, č. 4, s. 3-4.

¹²⁰ např. řízení o úschovách, řízení ve věcech kapitálového trhu, řízení o rozvod manželství

platí čistě zásada jednotnosti řízení. Zásada koncentrace řízení se uplatní v řízeních sporných s výjimkami upravenými v zákoně o zvláštních řízeních soudních.¹²¹

4.5 Zásada materiální pravdy a zásada formální pravdy

4.5.1 Pojetí zásady materiální pravdy a zásady formální pravdy v současné právní úpravě

Současná právní úprava materiální a formální pravdy byla do našeho právního řádu přinesena především zákonem č. 519/1991 Sb. a zákonem č. 171/1993 Sb., které potlačily dosavadní úpravu jednotného řízení s vůdčí zásadou materiální pravdy ve prospěch prosazení zásady dispoziční a zásady projednací.¹²² Došlo ke změně ustanovení § 120, která přispěla k odlišování sporných a nesporných řízení.¹²³ V nedávné době došlo k opětovnému posílení zásady materiální pravdy rozšířením výjimek z koncentrace řízení zákonem č. 404/2012 Sb. (viz předchozí kapitola).¹²⁴

Rozdíl nespočívá v tom, zda je v řízení pravda zjišťována a dokazována, nebo nikoli. Pravda se zjišťuje a dokazuje v každém řízení (sporném i nesporném). Rozdíl spočívá v tom, zda jde o pravdu formální nebo materiální. „Formálně je pravda zjišťována, děje-li se její zjišťování podle přesně stanovených zásad nepřipouštějících žádné přizpůsobení zvláštnostem daného případu., kdežto materiální její zjišťování není tak vázáno a umožňuje respektovati individuálnost záležitosti.“¹²⁵ V případě materiální pravdy, která bývá označována jako pravda objektivní, zjištění pravdivého stavu věci nebrání žádné formální zábrany, naproti tomu formální pravdy je dosahováno při dodržení určitých forem, od kterých se nelze odchýlit. Tyto zásady souvisejí se zjišťováním pravdy a zajišťováním spravedlnosti v soudním řízení.¹²⁶

¹²¹ např. řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí, předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí

¹²² STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Doplněk, 2003, s. 185-186.

¹²³ Zákonem č. 51/1991 Sb. byla do textu § 120 odst. 1 byla vložena věta: "Jestliže tvrzení účastníků o skutečnostech jsou shodná, může se soud omezit při zjištění skutkového stavu na tato nesporná tvrzení." Zákonem č. 171/1993 Sb. byl do občanského soudního řádu vložen § 153a a § 153b a byla dále rozšířena povinnost účastníků v podobě tvrzení a dokazování upravená v § 120.

¹²⁴ KRIVÁČKOVÁ, Jana. Proměny ve zjišťování skutkového stavu v nově účinné a chystané právní úpravě občanského soudního řádu. *Jurisprudence*, 2013, roč. 22, č. 4, s. 7.

¹²⁵ ŠTAJGR, František. *Zásady civilního soudního řízení*. Praha: Všeherd, 1946, s. 79.

¹²⁶ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 79-80.

Výchozí právní úpravou zásady materiální a formální pravdy je § 153 odst. 1 občanského soudního řádu, dle kterého soud rozhoduje na základě zjištěného skutkového stavu věci. Toto východisko lze vztahovat jak na řízení sporné, tak na řízení nesporné. Základem je zjištění skutkového stavu, který soud následně podřadí (subsumuje) pod konkrétní právní normu. Právě skutkový stav, který je v řízení zjišťován, odpovídá formální nebo materiální pravdě.¹²⁷

Se zásadou materiální pravdy úzce souvisí zásada projednávací, vyšetřovací, volného hodnocení důkazů, ale také obecné zásady soudního řízení v podobě zásady ústnosti, zásady přímosti (bezprostřednosti styku soudu a účastníků), zásady veřejnosti (týkající se jak jednání, tak rozhodnutí, které musí být vyhlášeno veřejně vždy) a zásady rovnosti účastníků (realizovanou např. poučovací povinností soudu, jednání před soudem v mateřtině).¹²⁸

Zásada materiální pravdy je nově upravena § 20 odst. 1 a 2, § 21 a § 28 zákona o zvláštních řízeních soudních. Za právní úpravu materiální pravdy lze dle mého názoru považovat rovněž § 120 odst. 2, který umožňuje soudu ve sporných řízeních provést i jiné než účastníky navržené důkazy v případech, kdy jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu. Jedná se o shodná ustanovení, která byla již rozebrána v kapitole Zásada projednávací a zásada vyšetřovací v souvislosti se zásadou vyšetřovací. Zásada materiální pravdy napomáhá v řízení dosahování objektivní pravdy, a to pomocí aktivního jednání soudu, který má na zjištění pravdivého skutkového stavu zájem vždy.

Projevem zásady formální pravdy je ustanovení § 120 odst. 3, který stanoví, že soud může vzít za svá shodná tvrzení účastníků. Tato tvrzení nemusí soud v řízení dokazovat, pokud není dána důvodná pochybnost o tomto tvrzení.¹²⁹ Tento institut může být soudem uplatněn v řízení sporném i v řízení nesporném. Shodná tvrzení účastníků se mohou týkat pouze skutkových okolností, nikoli právního posouzení věci, které náleží vždy výhradně soudu.¹³⁰

Dalším projevem zásady formální pravdy je vydání rozsudku pro uznání (§ 153a občanského soudního řádu). Uznání žalovaného je procesním úkonem, který žalovaný činí vůči soudu a soud následně může vydat rozsudek pro uznání, aniž by k tomu potřeboval podnět nebo souhlas žalobce. Návrh žalobce se vyžaduje pouze v případě rozhodnutí

---

¹²⁷ HRNČIŘÍK, Vít. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 521-522 (§ 153 odst. 1 OSŘ).

¹²⁸ STEINER, Vilém. *Základní otázky občanského práva procesního*. Praha: Academia, 1981, s. 75-77.

¹²⁹ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 434 (§ 120 odst. 3 OSŘ).

¹³⁰ ŠKÁROVÁ, Marta, SARALIEVOVÁ, Irena. In ŠKÁROVÁ, Marta a kol. (ed). *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2009, s. 280 (§ 120 odst. 4 OSŘ).

o částečném uznání nároku.¹³¹ Vedle rozsudku pro uznání upravuje občanský soudní řád rovněž rozsudek pro zmeškání (§ 153b), kterým soud rozhodne v případě, že se žalovaný bez důvodné a včasné omluvy nedostaví k prvnímu jednání, ačkoliv byl soudem řádně předvolán a byl o důsledcích nedostavení se poučen. Tento způsob rozhodnutí musí žalobce navrhnout. Oba tyto instituty jsou přípustné pouze v případě řízení sporných. Jejich užití výslovně vylučuje § 25 zákona o zvláštních řízeních soudních pro řízení tímto zákonem upravená.

4.5.2 Pojetí zásady materiální pravdy a zásady formální pravdy před rokem 1993

Zásada materiální pravdy byla v době socialismu na našem území považována za vůdčí zásadu civilního řízení bez ohledu na odlišování řízení sporného a řízení nesporného. Na základě této zásady soudy prováděly i důkazy účastníky nenavržené a dokonce docházelo i k dokazování shodných tvrzení účastníků. Pokud byli účastníci v řízení (i zcela) nečinní, skutečnosti byly vždy soudem zjišťovány a dokazovány z vlastní iniciativy (ex offio). Hlavním cílem civilního řízení bylo zjištění skutečného stavu věci.¹³² Za tento skutečný stav byla považována pouze tzv. skutečná (objektivní) pravda.¹³³

Materiální pravda byla některými teoretiky dokonce považována nikoli za zásadu civilního řízení, nýbrž za cíl řízení, kterého mělo být dosaženo. Tento názor vyplývá z pojetí zásady materiální pravdy jako vůdčí zásady civilního soudního řízení, kdy ostatní zásady byly považovány za podřízené materiální pravdě.¹³⁴ Zásada formální pravdy byla zcela potlačována.

Vyzdvihování zásady materiální pravdy ovlivnilo rovněž chápání ostatních zásad civilního řízení. Nebylo možné např. uplatňovat v současné podobě známou zásadu projednávací a zásadu dispoziční. Nepřicházelo v úvahu vydání tzv. kontumačního rozsudku v případě uznání nároku žalovaným ani zpětvzetí návrhu v případě, že soud ve věci spatřoval společenský zájem na zjištění objektivní pravdy.¹³⁵

---

¹³¹ HRNČIŘÍK, Vít. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 528-529 (§ 153a OSŘ).

¹³² SCHELLEOVÁ, Ilona. *Český civilní proces*. Praha: Linde Praha, a.s., 1997, s. 111-112.

¹³³ STEINER, Vilém. *Základní otázky občanského práva procesního*. Praha: Academia, 1981, s. 75.

¹³⁴ STAVINHOVÁ, Jaruška. SAHÁNEK, Petr. *Občanské právo procesní*. Brno: Doplněk, 1992, s. 7-8.

¹³⁵ STEINER, Vilém. *Základní otázky občanského práva procesního*. Praha: Academia, 1981, s. 77-78.

4.5.3 Aplikační meze zásady materiální pravdy a zásady formální pravdy

Zásada materiální pravdy není ani dnes vždy zcela ve shodě se zásadou projednávací a zásadou dispoziční. Tyto zásady jsou však typickými zásadami řízení sporného, kdežto zásada materiální pravdy převažuje v řízení nesporném. Zásadu materiální pravdy korigují v případě řízení sporného instituty vymezené výše, např. rozsudek pro uznání, rozsudek pro zmeškání, shodné tvrzení účastníků.

Zásada formální pravdy bývá kritizována z důvodu střetu s právem na spravedlivý proces. Rozsudek pro uznání a rozsudek pro zmeškání, které jsou jejím projevem, spočívají ve vydání meritorního rozhodnutí rovněž v případě pasivity žalovaného, který se nevyjádřil na kvalifikovanou výzvu soudu nebo se nedostavil k prvnímu jednání.¹³⁶ K uvedenému problému se vyjádřil rovněž Ústavní soud, který upozornil na nutnost vycházet i z další procesní aktivity žalovaného, jako je vyjádření k žalobě, navržení důkazů apod. Vydání rozsudku pro zmeškání by mělo být pouze krajním postupem s ohledem na předmět sporu.¹³⁷

Zásada materiální pravdy a zásada formální pravdy nejsou typickými zásadami, na základě kterých procesualisté rozlišují sporná a nesporná řízení. Tyto zásady je vhodné posuzovat s ohledem na další zásady ovlivňující zjišťování skutkového stavu a dokazování v civilním řízení. Lze říci, že zásada formální pravdy se uplatní pouze v řízení sporném s výjimkou možnosti soudu vzít za svá shodná tvrzení účastníků. Zásada materiální pravdy ve své čisté podobě může být uplatněna pouze v řízení nesporném, jelikož je zde dán veřejný zájem na zjištění objektivní pravdy, na rozdíl od řízení sporných, kde je kladen větší důraz na odpovědnost účastníků, a proto lze účastníky určitým způsobem sankcionovat formálními postupy v řízení.

4.6 Zásada volného hodnocení důkazů a zásada legální teorie důkazní

Poslední dvojicí zásad civilního procesu, která je tradičně uváděna teoretiky civilního práva procesního, je zásada volného hodnocení důkazů a zásada legální (průvodní) teorie důkazní. Tyto zásady poskytují odpověď na otázku, jak má soud hodnotit provedené důkazy. Projevem zásady volného hodnocení důkazů je možnost soudce hodnotit důkazy na základě

---

¹³⁶ HRNČIŘÍK, Vít. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 529 (§ 153a OSŘ).

¹³⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. 3. 2005 sp. zn. III. ÚS 428/04 dostupný na <<http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-428-04>>.

vlastního přesvědčení. Projevem zásady legální teorie důkazní je povinnost soudce vyhodnotit určité důkazy podle zákonných kritérií, popř. v určitém případě použít konkrétní důkaz k prokázání daných skutečností.¹³⁸

Zásada volného hodnocení důkazů je upravena § 132, který stanoví, že soud hodnotí důkazy podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti a přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci. Za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci, zejména výslech svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků (§ 125). Tento demonstrativní výčet použitelných důkazů (resp. důkazních prostředků) je vyjádřením možnosti soudu zvážit, pomocí kterého důkazního prostředku lze zjistit skutkový stav věci a je tedy v širším smyslu rovněž úpravou zásady volného hodnocení důkazů.

Výjimku z volného hodnocení důkazů představuje právní úprava tzv. veřejných listin (§ 134 občanského soudního řádu), které je soud povinen bez možnosti vlastního uvážení považovat za pravé a rovněž pravdivé.¹³⁹ Rovněž § 133b občanského soudního řádu stanoví povinnost soudu vyhodnotit důkazy uvedeným způsobem, když stanoví, že při ohledání přiměřeného vzorku zboží, jehož výrobou mohlo být porušeno právo z duševního vlastnictví, má soud zjištění z ohledání vyplývající za prokázané vůči veškerému zboží. Zákon o zvláštních řízeních soudních ve svých ustanoveních hodnocení důkazů neupravuje. Na řízení upravená tímto zákonem se v souladu s § 1 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních použije občanský soudní řád.

Jak vyplývá z výše uvedeného, hodnocení provedených důkazů nelze k rozlišování sporných a nesporných řízení použít, neboť civilní řízení v podobě řízení sporného i řízení nesporného spočívá na zásadě volného hodnocení důkazů s výjimkami, které lze označit za projev zásady legální teorie důkazní. Ačkoliv zásadu volného hodnocení důkazů a zásadu legální teorie důkazní nelze použít jako samostatná diferenciatní kritéria sporných a nesporných řízení, pro obě tato řízení jsou zcela klíčovými zásadami, na kterých spočívá meritorní rozhodnutí soudu.

---

¹³⁸ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 76-77.

¹³⁹ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 467-468 (§ 134 OSŘ).

Závěr

Zásady civilního řízení představují bezpochyby zásadní rozlišovací kritérium sporných a nesporných řízení. Z výše uvedeného vymezení jednotlivých zásad je zřejmé, že prostupují celým soudním řízením. Jejich uplatnění shledáváme při zahájení řízení, procesních úkonech soudu a účastníků řízení, i dokazování. Ovlivňují rovněž vydání meritorního rozhodnutí ve věci a případně také postup soudu druhého stupně.

Cílem této diplomové práce bylo potvrzení nebo vyvrácení v úvodu práce stanovené hypotézy, že zásady civilního řízení uplatněné v kontextu s novou procesní legislativou mají vysokou diferenční hodnotu pro odlišování sporných a nesporných řízení.

Po provedení celkové analýzy se domnívám, že k rozlišování sporných a nesporných řízení není možné přistoupit na základě jednotlivých zásad civilního řízení. V úvodu práce stanovená hypotéza se proto nepotvrdila. Každá ze zásad civilní řízení nezastupitelným způsobem charakterizuje, při jejich uplatnění bez kontextu s ostatními zásadami ovšem nelze jednoznačně určit, zda se v daném případě jedná o řízení sporné nebo řízení nesporné. Tato diferenční schopnost je dána až při společném uplatnění více jinak samostatných zásad řízení.

Ačkoliv je možné na základě obecné právní úpravy sporných a nesporných řízení určit, které zásady jsou typické pro řízení sporná a které pro řízení nesporná, převážná část institutů civilního řízení nabízí pro zákonem vymezené případy možnost odchýlení se od této obecné úpravy, čímž dochází rovněž k odchýlení od zpravidla uplatňované zásady.

Příkladem nedůsledného odlišování sporných a nesporných řízení na základě zásady dispoziční a zásady oficiality může být právní úprava obsažená v ustanovení § 153 odst. 2 občanského soudního řádu. Pro sporné řízení je typické uplatňování zásady dispoziční, která kromě jiného spočívá v procesním oprávnění účastníka vymezit předmět řízení ve svém návrhu. Pro soud z uvedeného ustanovení vyplývá zákaz překročit návrh účastníka a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se účastník domáhá. Ovšem v případě že z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání mezi účastníky, dochází k odklonu od zásady dispoziční a soud může na základě zásady oficiality přisoudit něco jiného nebo více než účastník ve svém návrhu požadoval. Tento postup soudu je přitom obvykle typický pro řízení nesporná (§ 26 zákona o zvláštních řízeních soudních).

Rovněž v případě zásady projednací a zásady vyšetřovací se setkáváme s výjimkami z obecného pojetí těchto zásad, dle kterého je zásada vyšetřovací tradičně uplatňována

v řízení nesporném, kdežto zásada projednávací v řízení sporném. Výjimku z tohoto obecně uplatňovaného pojetí nalezneme např. v § 120 odst. 2 občanského soudního řádu, který stanoví, že soud může na základě zásady vyšetřovací v nesporném řízení přistoupit k provedení jiných než účastníky navržených důkazů v případě, kdy jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají z obsahu spisu. Soud se tedy může odchýlit od zásady projednávací a rovněž v řízení sporném, kterému je přisuzována větší odpovědnost účastníků, může z vlastní iniciativy provést důkazy, které nebyly účastníky navrženy. Ani průběh řízení nesporného se neobejde bez výjimek v podobě uplatňování zásady projednávací. Tato skutečnost vyplývá z § 120 odst. 3 občanského soudního řádu, dle kterého soud může vzít za své skutková tvrzení účastníků řízení. Uvedené ustanovení se neužije pouze v případě řízení sporných, nýbrž na základě § 1 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních lze tuto úpravu použít rovněž pro řízení nesporná (a jiná zvláštní řízení).

Dvojice zásady koncentrace řízení a zásady jednotnosti řízení má mezi ostatními zásadami civilního řízení specifické postavení. Přestože můžeme hovořit o těchto zásadách jako o dvojici opačného významu, ani na základě tradičního uplatňování není možné tyto zásady rozdělit mezi řízení sporné a řízení nesporné. Civilní řízení spočívá na základě zásady jednotnosti řízení bez ohledu na to, zda se jedná o řízení sporné nebo řízení nesporné.¹⁴⁰ Rozlišovacím kritériem zde shledáváme uplatňování koncentrace řízení jako výjimky ze zásady jednotnosti řízení v případě řízení sporných upravených občanským soudním řádem, tato právní úprava se však neuplatní v případě řízení upravených zákonem o zvláštních řízeních soudních (§ 20 odst. 2). Je tedy zřejmé, že ani tato dvojice zásad nepřináší důsledné odlišování sporných a nesporných řízení.

V případě zásady materiální pravdy a zásady formální pravdy dochází zřejmě k nejvýznamnějšímu prolínání s ostatními zásadami civilního řízení, a proto jejich samostatné uplatňování jako diferenciačních kritérií není téměř možné a především není ani účelné. Přesto lze stanovit, že zásada materiální pravdy se tradičně uplatňuje v řízení nesporném, ve kterém nese odpovědnost za zjišťování skutkového stavu soud, a proto je naplnění objektivní (materiální) pravdy nezbytným předpokladem těchto řízení. V řízení sporném se můžeme setkat se zásadou formální pravdy např. při rozhodování soudu rozsudkem zmeškání. Kromě tohoto typického využití zásady formální pravdy však nalézáme její uplatnění rovněž v případě institutů tradičně spojovaných se zásadou projednávací (např. shodná tvrzení účastníků dle § 120 odst. 3 občanského soudního řádu).

---

¹⁴⁰ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 77-78.

Poslední tradiční dvojici zásad civilního řízení tvoří zásada volného hodnocení důkazů a zásada legální teorie důkazní. Tyto zásady vymezují postup soudu při hodnocení provedených důkazů. Právní úprava této problematiky je obsažena v občanském soudním řádu a uplatní se jak pro řízení sporné, tak pro řízení nesporné. Tyto zásady nelze tedy považovat za diferenciativní kritérium sporných a nesporných řízení.

Bez ohledu na rozlišovací schopnost jednotlivých zásad civilního řízení lze říci, že uvedené dvojice zásad poukazují na vyšší odpovědnost účastníků sporných řízení. Žalobce je odpovědný za správné vymezení předmětu řízení, za unesení důkazního břemene apod. Žalobce i žalovaného omezuje v jejich tvrzení a dokazování tzv. koncentrace řízení. Ani toto tvrzení však nelze vztahovat na všechna sporná řízení, ale především na obecná sporná řízení vymezená občanským soudním řádem.

Rozdělením právní úpravy do dvou právních předpisů upravujících civilní právo procesní, zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu a zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, došlo k významnému kroku ve spojitosti s rozlišováním sporných a nesporných řízení. Z ustanovení občanského soudního řádu bylo vyčleněno velké množství výjimek, které souvisely s odlišnou povahou řízení nesporných a jiných zvláštních řízení. Tímto došlo např. k úplnému vynětí právní úpravy zásady vyšetřovací a jejímu přenesení do zákona o zvláštních řízeních soudních. Přesto se domnívám, že ani stávající právní úpravu nelze považovat za řešení otázky diferenciací sporných a nesporných řízení.

Nesporná řízení byla v souladu s novou koncepcí vyčleněna z občanského soudního řádu do zákona o zvláštních řízeních soudních, nicméně společně s nespornými řízeními jsou v tomto zákoně upravena rovněž řízení sporná, která se určitým způsobem odlišují od obecných řízení sporných upravených občanským soudním řádem. Tento fakt je zřejmý již z názvu zákona, který hovoří o zvláštních řízeních, nikoli o řízeních nesporných. Zákon taxativně stanovuje, na která řízení se obsažená právní úprava vztahuje, nicméně neuvádí, která zde upravená řízení lze považovat za nesporná a která za sporná. Ačkoliv tedy zákon o zvláštních řízeních soudních spočívá na odlišných zásadách než občanský soudní řád, nelze jejich aplikaci považovat za dostačující diferenciativní kritérium sporných a nesporných řízení.

Řízení nesporná a jiná zvláštní řízení spočívají ve značném rozsahu na stejných právních principech, proto považuji jejich vyčlenění do odděleného právního předpisu za zcela správné. K důslednému oddělení nesporných řízení je dle mého názoru nezbytné zařadit do zákona o zvláštních řízeních soudních výčet řízení, která jsou řízeními nespornými, popř. rozčlenit stávající taxativní výčet řízení upravených tímto zákonem na řízení nesporná a jiná zvláštní řízení.

Bibliografie

Monografie a komentáře

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád I. § 1 – 200za Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009. 3392 s. ISBN 978-80-7400-107-9.

HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. s. 123-128.

HORA, Zdeněk. *Řízení nesporné*. Praha: Všehrd, 1919. 79 s.

MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. (ed). *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013. 720 s. ISBN 978-80-87576-73-1.

OTT, Emil. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl I*. Praha: Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 384 s. ISBN 978-80-7357-920-3.

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Český civilní proces*. Praha: Linde Praha a.s., 1997. 728 s. ISBN 80-7201-065-4.

STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Doplněk, 2003. 660 s. ISBN 80-7239-155-0.

STAVINHOVÁ, Jaruška. *Občanské právo procesní: Řízení nalézací*. 2. vydání. Brno: Doplněk, 1998. 242 s. ISBN 80-7239-001-5.

STAVINHOVÁ, Jaruška. *Problém diferenciací řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1984. 132 s.

STAVINHOVÁ, Jaruška, SAHÁNEK, Petr. *Občanské právo procesní*. Brno: Doplněk, 1992. 168 s. ISBN 80-901102-6-6.

STEINER, Vilém. *Občanské právo procesní v teorii a praxi*. Praha: Orbis, 1975. 496 s.

STEINER, Vilém. *Základní otázky občanského práva procesního*. Praha: Academia, 1981. 368 s.

SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013. 1422 s. ISBN 978-80-7400-506-0.

ŠKÁROVÁ, Marta a kol. (ed). *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2009. 1263 s. ISBN 978-80-7201-769-0.

ŠTAJGR, František. *Zásady civilního soudního řízení*. Praha: Všehrd, 1946. 145 s.

WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0.

WINTEROVÁ, Alena. *Malá úvaha nad civilním procesem*. In WINTEROVÁ, Alena (ed). *O nové pojetí civilního procesu: soubor statí*. Brno: Nakladatelství Karolinum, 2006, s. 15-26. ISBN 80-246-1206-2.

WINTEROVÁ, Alena. *Nové pohledy na civilní proces (soukromé spory projednávat nebo vyšetřovat?)*. In WINTEROVÁ, Alena (ed). *O nové pojetí civilního procesu: soubor statí*. Brno: Nakladatelství Karolinum, 2006, s. 27-32. ISBN 80-246-1206-2.

ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. 168 s.

Odborné články

BARTOŠ, Jiří. Opravdu potřebujeme samostatný zákon o nesporných řízeních? *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 12, s. 453.

ČUHELOVÁ, Kateřina. Jak se rychle zorientovat v nové právní úpravě domácího násilí. *Rekodifikace a praxe*, 2013, roč. 1, č. 4, s. 13-15.

KORBEL, František. Ministerstvo spravedlnosti dokončilo doprovodnou legislativu. *Právní rádce*, 2013, roč. 21, č. 1, s. 28-31.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Proměny ve zjišťování skutkového stavu v nově účinné a chystané právní úpravě občanského soudního řádu. *Jurisprudence*, 2013, roč. 22, č. 4, s. 3-7.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Zjišťování skutkového stavu v nesporných řízeních. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 9, s. 392-396.

LAVICKÝ, Petr. K chystaným změnám občanského soudního řádu. *Rekodifikace a praxe*, 2013, roč. 1, č. 3, s. 4-8.

LAVICKÝ, Petr. Nová úprava nesporných řízení. *Rekodifikace a praxe*, 2013, roč. 1, č. 11, s. 2-3.

SVOBODA, Karel. Jak vyzrát na „nespory“. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 4, s. 130-133.

SVOBODA, Karel. Je třeba zavést nespory? *Právní fórum*, 2010, roč. 7, č. 8, s. 369-372.

SVOBODA, Karel. Nový občanský zákoník a jeho vliv na koncepční změny v civilním procesu. *Jurisprudence*, 2013, roč. 22, č. 2, s. 3-6.

Právní předpisy

ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
zákonem č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného
císařský patent č. 208/1854 ř. z., kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech
zákon č. 113/1895 ř. z., civilní řád soudní
zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních
zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění zákona č. 241/2013 Sb. účinného ke dni 19. srpna 2013
zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob
zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích

Internetové zdroje

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních dostupná na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 7. 2008, sp. zn. 26 Cdo 1136/2008 dostupné na <http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/1E67D0DC45276E7BC1257A4E0067282F?openDocument&Highlight=0,>.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1507/2011 dostupné na <http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/A93816486FF8FB68C1257A4E00689085?openDocument&Highlight=0,>.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 11. 1994 sp. zn. III. ÚS 150/98 dostupný na <<http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-150-93>>.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 3. 2005 sp. zn. III. ÚS 428/04 dostupný na <<http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-428-04>>.

Shrnutí

Diplomová práce se zaměřuje na zásady civilního řízení jako diferenční kritérium sporných a nesporných řízení. O tomto tématu je pojednáno v kontextu s novou procesní legislativou účinnou od 1. 1. 2014.

Problematika rozlišování sporných a nesporných řízení je tradičním tématem civilního práva procesního. K rozlišování těchto druhů řízení dochází na základě mnoha různých rozlišovacích kritérií. Stávající právní úprava civilního práva procesního je obsažena ve dvou právních předpisech – občanském soudním řádu a zákoně o zvláštních řízeních soudních. Za základní rozlišovací kritérium těchto právních předpisů jsou považovány zásady civilního řízení.

Úvodní část diplomové práce se věnuje stávající právní úpravě civilního práva procesního, pojetí nesporného řízení jako samostatného druhu civilního řízení a vymezení diferenčních kritérií sporných a nesporných řízení tradičně užívaných teorií civilního práva procesního.

Hlavní část této práce se zaměřuje na zásady civilního řízení jako hlavní diferenční kritérium sporných a nesporných řízení. Jednotlivé kapitoly obsahují vymezení zásad civilního řízení jako dvojic opačného významu. Práce se zaměřuje na pojetí zásad civilního řízení a jejich uplatnění při diferenciaci sporných a nesporných řízení. Závěr této práce obsahuje zhodnocení diferenční schopnosti zásad civilního řízení v kontextu s novou procesní legislativou.

Klíčová slova

civilní proces, občanský soudní řád, zákon o zvláštních řízeních soudních, diferenční kritéria, zásady řízení, sporné řízení, nesporné řízení

Abstract

This thesis focuses on the principles of civil procedure as a differentiation criterion of contentious and non-contentious proceedings. This topic is discussed in the context of the new procedural legislation effective from 1st January 2014.

The problem of the differentiation of contentious and non-contentious proceedings is a traditional topic of civil procedure law. The differentiation of these types of civil procedures is based on many different criteria. The current rules of civil procedure law is contained in two laws – civil procedure code and special judicial proceedings act. As a basic criterion for distinguishing these laws are recognized the principles of civil procedure.

The introductory part of the thesis deals with the current legislation of civil procedure law, the concept of non-contentious proceeding as a separate type of civil proceedings and defining criteria of differentiation of contentious and non-contentious proceedings traditionally used by the theory of civil procedural law.

The main part of this work focuses on the principles of civil procedure as the main differentiating criterion of contentious and non-contentious proceedings. Individual chapters define the principles of civil procedure as pairs of opposites. The work focuses on the concept of civil procedure principles and their application in the differentiation of contentious and non-contentious proceedings. Final part of this work includes evaluation of the principles of civil procedure and their ability to distinguish contentious and non-contentious proceedings in the context of the new procedural legislation.

Key words

civil procedure, civil procedure code, special judicial proceedings act, differentiation criteria, principles of civil procedure, contentious proceedings, non-contentious proceedings